

ΤΟ ΣΥΝΟΔΙΚΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ὁ θάνατος τοῦ εἰκονομάχου αὐτοκράτορος Θεοφίλου († 842) τερματίζει περίοδον τεταραγμένων χρόνων καὶ διανοίγει νέαν ἱστορικὴν διὰ τῆς καταπαύσεως τῆς εἰκονομαχίας καὶ τῆς ἀναστυλώσεως τῶν ἱερῶν εἰκόνων ὑπὸ τῆς εὐσεβοῦς αὐτοῦ συζύγου Θεοδώρας καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Μιχαήλ. Ἡ ἐπὶ πολὺν διαρκέσασα μεταρρυθμιστικὴ τῶν εἰκονομάχων περίοδος, ἡ συνταράξασα τὰ συντηρητικὰ πνεύματα καὶ τὰς συνειδήσεις τῶν εὐσεβῶν καὶ ἐξαπολύσασα θύελλαν διωγμῶν καὶ μαρτυρίων εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας, ἔληξε διὰ τοῦ θριάμβου τῆς ὀρθοδόξου μερίδος καὶ ἐσφραγίσθη διὰ πράξεως ἱερᾶς καὶ ἐπισήμου, τῆς καταδίκης τῆς αἰρέσεως καὶ τοῦ μακαρισμοῦ τῶν εὐσεβῶν προμάχων καὶ ὑπερασπιστῶν τῆς ὀρθῆς πίστεως.

Οἱ ἀπὸ περάτων τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους τῇ προσκλήσει τῆς βασιλείσεως Θεοδώρας συρρεύσαντες ἐν τῇ πρωτευούσῃ δεδιωγμένοι καὶ ἐξόριστοι ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ νεοεκλεγέντος πολυπαθοῦς πατριάρχου Μεθοδίου τοῦ ὁμολογητοῦ (842 - 846) ἐν συνόδῳ πολυπληθεστάτῃ, ἐν ᾗ παρίσταντο οἱ ἐστιγματισμένοι καὶ κατὰξηροι ἐκ τῶν παθημάτων τῶν διωγμῶν κληρικοί, ὕψωσαν τὴν σημαίαν τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνεστύλωσαν τὰς ἱερὰς εἰκόνας ἐν μέσῳ δακρύων χαρᾶς καὶ στεναγμῶν ἀνακουφίσεως. Ἐδοξολόγησαν τὸν Θεόν, κατηράσθησαν τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς πλάνης, ἐμακάρισαν τὰ εὐσεβῆ τοῦ διωγμοῦ θύματα, κατέστρωσαν εἰς πρᾶξιν ἐπίσημον τὰς ἀρὰς καὶ τὰς εὐλογίας, παρέδωκαν εἰς αἰώνιον ἀνάθεμα τοὺς βεβηλώσαντας τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ εἰς μνημόσυνον αἰώνιον τοὺς τὴν πίστιν ἄγνην καὶ ἀσάλευτον τηρήσαντας, καὶ ὥρισαν, ἵνα ἡ πρᾶξις αὕτη ἀναγινώσκηται ἀπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ κατὰ τὴν ὀρισθεῖσαν πρώτην Κυριακὴν τῶν νηστειῶν, τὴν ἐπικληθεῖσαν Κυριακὴν τῆς Ὁρθοδοξίας, εἰς ἀνάμνησιν τῶν παθημάτων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ θριάμβου τῆς ὀρθοδόξου πίστεως. Ἡ πρᾶξις δὲ αὕτη εἶναι τὸ λεγόμενον *Συνοδικόν*, τὸ ἀναγινωσκόμενον εἰς ἐπήκοον πάντων κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Ὁρθοδοξίας.

Τὸ ἱερὸν καὶ ἐπίσημον τοῦτο ἐκκλησιαστικὸν ἔγγραφο, πλὴν τῆς μεγάλης αὐτοῦ ἱστορικῆς καὶ δογματικῆς ἀξίας, ἔχει καὶ ἄλλην ἐπίσης σπουδαίαν, διότι γνωρίζει εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀπὸ τοῦ Θ' αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς μέχρι τοῦ χρόνου τῆς συντάξεως αὐτοῦ προστάνας τῶν μητροπόλεων καὶ ἐπισκοπῶν ποιμένας κατὰ σειρὰν χρονολογικὴν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἱερῶν διπτύχων αὐτῶν.

Πρὸ τῆς τῶν ἱερῶν εἰκόνων ἀναστυλώσεως τὰ ὀνόματα τῶν ἐν εὐσεβείᾳ

τῇ πίστει τελειωθέντων ἐπισκόπων ἐκάστης ἐπαρχίας κατεγράφοντο εἰς τὰ δίπτυχα καὶ ἐμνημονεύοντο, κατ' ἀρχαίαν παράδοσιν, ἐν τῇ θείᾳ μυσταγωγίᾳ· ἂφ' οὗτου δὲ τὸ Συνοδικὸν ἀντικατέστησε τὰ δίπτυχα, τὰ ὀνόματα τούτων ἀνεγράφοντο εἰς τὸ Συνοδικόν, τὸ ὁποῖον μετὰ τὴν ἀπώλειαν καὶ καταστροφὴν τῶν διπτύχων παρέμεινε ὁ ἐπίσημος κατάλογος τῆς διαδοχῆς τῶν ἐπισκόπων, τῶν καταλαβόντων ἀλληλοδιαδόχως τὸν θρόνον ἐκάστης ἐπισκοπῆς. Τούτου ἕνεκα τὰ Συνοδικὰ τῶν ἐκκλησιῶν ἀποτελοῦσιν ἔγκυρον πηγὴν, ἐξ ἧς θὰ ἀρυσθῶμεν τὰ ὀνόματα τῶν ἱεραρχῶν καὶ θὰ συμπληρώσωμεν τοὺς ἀρχιερατικούς καταλόγους ἐν πάσῃ ἀσφαλείᾳ καὶ μάλιστα εἰς ἐποχὰς σκοτεινὰς, κατὰ τὰς ὁποίας οὐδεμίαν ἔχομεν ἱστορικὴν ἢ ἄλλην τινὰ πηγὴν.

Τὰ κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Ὁρθοδοξίας ἀναγινωσκόμενα Συνοδικὰ εἰς τὰς κατὰ τόπους ἐκκλησίας δὲν ἦσαν ὅμοια· διέφερον καὶ κατὰ ποσὸν καὶ κατὰ ποιὸν τῶν καταδικαζομένων αἱρέσεων καὶ τῶν μακαριζομένων ἁγίων, ἐν οἷς ἐμνημονεύοντο καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γενομένων ἐπισκόπων τοῦ τόπου καὶ πάντων τῶν ἐν ὁσιότητι βίου διαλαμψάντων ὁσίων ἀνδρῶν ἐν τῇ ἐπισκοπικῇ περιφερείᾳ. Ὅσον νεώτερον τὸ Συνοδικόν, τόσον περισσότεραι καὶ αἱ δι' αὐτοῦ καταδικαζόμεναι καὶ ἀναθεματιζόμεναι αἱρέσεις, πλείοτερα τὰ ὀνόματα τῶν ἐπισκόπων, πλατυτέρα καὶ ἐκτενεστέρα ἢ τούτου ἐκθεσις. Τοιοῦτον εἶναι τὸ Συνοδικὸν τῆς Θεσσαλονίκης συνταχθὲν κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα (1439) καὶ περιλαμβάνον ὀνόματα 63 ἐπισκόπων ἀπὸ τοῦ 770-1440, ἀπὸ τοῦ Πέτρου δηλονότι μέχρι τοῦ Νήφωνος (1439), καίτοι ἐλλείπουσιν ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ἐπισκόπων ὀνόματα, τὰ ὁποῖα ἐξ ἄλλων ἱστορικῶν μνημείων γνωρίζομεν σήμερον, ἡγνόουν δὲ οἱ συντάκται τοῦ Συνοδικοῦ Θεσσαλονίκης. Ὁ τὸ Συνοδικὸν τῆς Θεσσαλονίκης δημοσιεύσας L. Petit συνεπλήρωσε τὸν ἐπισκοπικὸν κατάλογον τοῦ Συνοδικοῦ τούτου διὰ τῆς προσθήκης δέκα εἰσέτι ὀνομάτων, ἐσχάτως δὲ ὁ Laurent διὰ νέας μελέτης¹ ἐπλούτισε τὸν ἐπισκοπικὸν τοῦ Συνοδικοῦ τούτου κατάλογον διὰ πέντε νέων ὀνομάτων, δημοσιεύσας ἐκ τοῦ κώδ. 172 τοῦ Βατικανοῦ καὶ τοὺς ἐγκωμιαστικούς μακαρισμούς τῶν ἀρχιεπισκόπων Θεσσαλονίκης Ἰσιδώρου, Συμεῶν, Γρηγορίου Παλαμᾶ καὶ Νήφωνος. Αἱ παραλείψεις αὗται ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν συνοδικῶν γνωστῶν ὀνομάτων ἀρχιεπισκόπων ὀφείλονται εἰς δύο λόγους· ἢ εἰς τὴν ἄγνοιαν τῶν συντακτῶν ἢ εἰς τὸν φόβον μὴ οἱ ἐκ τῶν διπτύχων ἐλλείποντες δὲν ἦσαν ὁρθῶν φρονημάτων ἢ ἦσαν καθηρημένοι ἐκ διαφόρων λόγων· ἀνεξαρτήτως ὅμως τῶν παρουσιαζομένων τούτων χασμάτων εἰς τὰ Συνοδικὰ ἡ χρονολογικὴ σειρὰ τῶν μνημονευομένων ἐπισκόπων εἶναι ἀσφαλὴς καὶ τοῦτο εἶναι σπουδαιότατον διὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ χρόνου τῆς ἀκμῆς πολλῶν ἱεραρχῶν, γνωστῶν μὲν ἐξ ἄλλων πηγῶν, ἀλλ' ἐποχῆς ἀγνώστου. Ἡ

¹ La liste épiscopale du Synodicon de Thessalonique, ἐν *Echos d'Orient*, τόμ. 36 (1933) σ. 300-310.

ἄξια τῶν Συνοδικῶν, πλὴν τοῦ διαφόρου καὶ ποικίλου περιεχομένου αὐτῶν, ἔγκειται καὶ εἰς τοῦτο, ὅτι παραδίδουσιν εἰς ἡμᾶς τὴν διαδοχικὴν σειρὰν ἐπὶ ἱκανοὺς αἰῶνας τῶν προκαθημένων εἰς τὰς μητροπόλεις καὶ ἐπισκοπὰς ἱεραρχῶν κατὰ τάξιν ἀσφαλῆ, ἐπὶ τῆς ὁποίας δυνάμεθα νὰ στηριχθῶμεν εἰς τὸν ἀκριβῆ καταρτισμὸν τῶν ἀρχιερατικῶν καταλόγων. Αἱ μέχρι τοῦδε γενόμεναι σχετικαὶ ἐργασίαι διὰ τῆς ἐρεῦνης τῶν ἀρχείων, ἐπισήμων ἐγγράφων αὐτοκρατόρων, πατριαρχῶν, ἀρχιερέων, ἀγιολογικῶν μνημείων, ἐπιγραμμάτων καὶ ἄλλων πηγῶν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν τοιούτων καταλόγων, θὰ εὗρωσι πλουσιωτέραν καὶ ἀσφαλεστέραν πηγὴν εἰς τὰ Συνοδικὰ τῶν ἐπισκοπῶν, ἂν κατορθωθῇ ἡ ἀνακάλυψις καὶ εὗρεσις τούτων εἰς τὰ χειρόγραφα Τριψύδια τῶν διαφόρων Βιβλιοθηκῶν, τὰ ὁποῖα περισφύζουσι ταῦτα κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Ὁρθοδοξίας.

Πόσον πολῦτιμος πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ καταρτισμοῦ ἐγκύρων ἀρχιερατικῶν καταλόγων ὑπῆρξεν ἡ τῶν Συνοδικῶν συμβολὴ ἀποδεικνύει ἡ δημοσίευσις ὀλίγων ἐξ αὐτῶν διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν περιφερειῶν καὶ προελεύσεων· δυστυχῶς τὰ τοιαῦτα εἶναι ἐλάχιστα, ἀλλ' ὑπάρχει ἐλπίς, τῆς μεγάλης αὐτῶν ἀξίας ἥδη καταφανοῦς γενομένης, νὰ αὐξηθῇ ὁ ἀριθμὸς τούτων διὰ τῆς ἐρεῦνης τῶν χειρογράφων λειτουργικῶν βιβλίων καὶ ἰδιαίτατα, ὥς εἶπον, τοῦ Τριψυδίου, ἐν ᾧ κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Ὁρθοδοξίας κατεγράφοντο καὶ δημοσίᾳ ἐξεφωνοῦντο.

Τὰ μέχρι τοῦδε γνωστὰ γενόμενα Συνοδικὰ τῶν διαφόρων ἐκκλησιῶν εἶναι τὰ ἑξῆς:

1) Τὸ Συνοδικὸν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας τὸ συνταχθὲν κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα ὑπὸ Μιχαὴλ τοῦ Κηρουλλαρίου καὶ δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ Montfaucon¹.

2) Τὸ Συνοδικὸν τῆς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης συνταχθὲν κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα (1439) καὶ δημοσιευθὲν ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 172 φ. 139-183 κώδ. τοῦ Βατικανοῦ ὑπὸ τοῦ L. Petit².

3) Τὸ Συνοδικὸν τῆς Μονεμβασίας, συνταχθὲν κατὰ τὸ 1397 καὶ δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ Pasini εἰς τὸν κατάλογον τῶν χειρογράφων τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Τουρίνου³.

¹ Bibliotheca Coisliniana, σ. 96-102, καὶ Migne, Patr. Gr., 120 στ. 723-736.

² Ἐν Echos d'Orient, τ. 4 (1901) σ. 136-145, 212-221, τ. 5 (1902) σ. 26-33, 90-97, 150-156, 212, 219, τ. 6 (1903) σ. 292-298, τ. 8 (1905) σ. 272-274. Ὁ αὐτὸς L. Petit, ἐν Echos d'Orient, τόμ. 18 (1918) σ. 236-254, καθορίζει τὴν χρονολογικὴν σειρὰν τῶν μητροπολιτῶν Θεσσαλονίκης, προσθέσας ἐξ ἄλλων πηγῶν καὶ νέα ὀνόματα.

³ Codices manuscripti bibliothecae regii Taurinensis Athenaei, Τουρίνον, 1749, Μέρος I, σ. 421-423, ἐκ τοῦ κώδ. 336 φ. 58, ὅστις δυστυχῶς ἐκάη. Τὴν χρονολογικὴν σειρὰν τῶν ἐπισκόπων, κατὰ τὸν δημοσιευθέντα ὑπὸ τοῦ Pasini κατάλογον, ἐξετάζει δι' ἐμβριθεῦς μελέτης ὁ Laurent, ἐν Echos d'Orient, τόμ. 36 (1933) σ. 129-161, ἀναγρῶν εἰς τина σημεία τὸν Νίκον Βέην γράψαντα εἰς Βυζαντινὰ Χρονικὰ Πετρουπόλεως, τ. 21

4) Τὸ Συνοδικὸν τῆς ἐπισκοπῆς Κρήτης Σουαρέτ¹ τὸ δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ Laurent² ἐκ τοῦ κώδ. Escorial VIII, 10 φ. 37-38 ὑπὸ τὸν τίτλον «Le Synodicon de Sybrita et les métropolités de Crète aux Xe-XIIIe siècles».

5) Τὸ Συνοδικὸν τῆς μητροπόλεως Ρόδου τὸ δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ Dom Norbert Cappeluyens³ ἐκ τοῦ κώδ. τοῦ ἐν Ρώμῃ Ἑλληνικοῦ Κολλεγίου ὑπ' ἀριθ. 7 σ. 322-347 (τοῦ ΙΕ' αἰῶνος).

6) Τὸ νῦν ἐνταῦθα δημοσιευόμενον Συνοδικὸν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἥ, ἀκριβέστερον εἰπεῖν, ἐπισκοπῆς ἀγνώστου τῆς μητροπόλεως Ἀθηνῶν, εὑρηται εἰς δύο κώδικας, εἰς τὸν τῆς Λαύρας τοῦ ἁγ. Ἀθανασίου (ἐν Ἀγίῳ Ὁρει) I 197 καὶ τὸν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης⁴ ὑπ' ἀριθ. 39.

Ἀντίγραφα τοῦ ἐν λόγῳ Συνοδικοῦ ἐκ τῶν ἀνωτέρω κωδίκων τῇ αἰτήσῃ μου ἀπέστειλάν μοι ὁ θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος Λεύκης Παγκράτιος ἐκ τοῦ κώδ. τῆς Χάλκης καὶ ὁ Γέρων Σπυρίδων Λαυριώτης ὁ ἱατρὸς ἐκ τοῦ κώδ. τῆς Λαύρας. Τὸ κείμενον ἀμφοτέρων εἶναι τὸ αὐτὸ μὲ ἐλαχίστας παραλλαγὰς σημειουμένας κάτωθεν αὐτοῦ διὰ τοῦ Α (=Λαυριωτικοῦ) καὶ Β (=Χάλκης). Καὶ εἰς τὰ δύο ἀπόγραφα, ἔνθα ἐπιφέρεται ὁ κατάλογος τῶν μακαριζομένων μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων, οὔτε λόγος ἄλλ' οὐδὲ νύξις τῆς μητροπόλεως ἢ ἐπισκοπῆς, εἰς ἣν οἱ ἀναγραφόμενοι ἀνήκουνσι, πρᾶγμα τὸ ὅποῖον δὲν συμβαίνει εἰς τὰ μέχρι τοῦδε γνωστὰ Συνοδικά. Ἐκ τῆς ἐπισταμένης μελέτης αὐτοῦ ἐπείστην ὅτι ἀνεκάλυψε τὸ Συνοδικὸν τῆς Μητροπόλεως Ἀθηνῶν ἐκ τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ ὁδηγηθεὶς ἐκ τῶν ἐξῆς:

Πρῶτον ἐκ τῆς ἐν τέλει τοῦ Συνοδικοῦ μνείας γνωστῶν καὶ ἀγνώστων ἁγίων ἀνηκόντων εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος, Ἰωάννου τοῦ Καλοκτείνους, μητροπολίτου Θιβῶν καὶ Βοιωτίας, Λουκά τοῦ Στεριώτου, Μελετίου τοῦ Μυουπόλεως, Πέτρου μητροπολίτου Ἀργους, Εὐθυμίου τοῦ ὁσίου τοῦ λάμ-

(1914) σ. 107-108, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος. Σημειωτέον ὅτι τὸ Συνοδικὸν τοῦτο τῆς Μονεμβασίας εἶναι τὸ εἰς τὰ ἔντυπα Τριφῖδια περιωθὲν μὲ ἀτελῆ κατάλογον τῶν ἐπισκόπων Μονεμβασίας (ὁ πλήρης παρὰ Pasini) καὶ μὲ προσθήκην πέντε μητροπολιτῶν Παλαιῶν Πατρῶν.

¹ Ἡ ἐπισκοπὴ Σουαρέτ εἰς τὸ ἀρχαῖον Τακτικὸν τὸ ὑπ' ἐμοῦ δημοσιευθὲν ἐν τῇ «Νέᾳ Σιών», τ. 32 (1931) σ. 578, φέρεται ἕκτι εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἐπισκοπῶν Κρήτης, ὁ δὲ ἐπίσκοπος αὐτῆς τιτλοφορεῖται ὁ Σουάριτος. Τὴν Σουαρέτ ὁ Laurent ταυτίζει μὲ τὸ ἀρχαῖον χωρίον Σύβριτα ἢ Σούβριτα.

² Ἐν Echos d'Orient, τ. 36 (1933) σ. 385, 412.

³ Ἐν Echos d'Orient, τ. 37 (1934) σ. 196-217. Ὁ ἐκδότης σημειοῖ (ἐν σελ. 207) ὅτι Συνοδικὰ εὑρήνται καὶ εἰς τρεῖς ἄλλους κώδικας τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Μαδρίτης (τοῦ ΙΑ' αἰῶνος) τοῦ Μονάχου 380 (ΙΑ' αἰῶνος) καὶ τῆς Βιέννης (ΙΒ' αἰῶνος).

⁴ Ὁ κώδιξ ἀνήκεν εἰς τὴν ἐν Χάλκῃ μονὴν τῆς Θεοτόκου καὶ μετεκομίσθη μετὰ τῶν ἄλλων κωδίκων εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Χάλκης. Περιγραφὴν τοῦ κώδ. ἰδ. ἐν Ἐπετηρίδι Ἑταιρείας Βυζ. Σπουδῶν, τ. Γ' σ. 279, ὑπὸ μητροπολίτου πρ. Παραμυθίας Ἀθηναγόρα.

ψαντος ἐν τῇ Εὐβοίᾳ, Δανιὴλ τοῦ Στυλίου, τοῦ ἐν τῇ μονῇ τοῦ Καλυβίου (ἐν Εὐβοίᾳ) ἀσκήσαντος, Νικολάου τοῦ δοίου ἡγουμένου τοῦ Νέτακος καὶ Λουκά ἡγουμένου τῶν Συνοικίων. Οἱ καταριθμούμενοι ἐν τῷ Συνοδικῷ καὶ μακαριζόμενοι οὗτοι ἅγιοι καὶ ὅσιοι ἀνήκουσιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία κατὰ τὴν τοπικὴν συνήθειαν ἀνέγραψε καὶ κατέταξεν εἰς τὸ Συνοδικὸν αὐτῆς, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν, αἵτινες κατέγραφον ἐν τῷ Συνοδικῷ μεταξὺ τῶν ἄλλων γνωστῶν ἁγίων καὶ προμάχων τῆς πίστεως καὶ τοὺς ἐν ἀγιότητι βίου ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ αὐτῶν περιφερείᾳ διαλάμπαντας.

Δεύτερον ἐκ τοῦ ἐν τῷ Συνοδικῷ καταλόγου τῶν μνημονευομένων μητροπολιτῶν. Ἡ παραβολὴ τούτου πρὸς τοὺς γνωστοὺς καταλόγους τῶν μητροπολιτῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἰδιαίτατα πρὸς τὸν νεωστὶ ἐκπονηθέντα κατάλογον ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χρυσοστόμου¹ ἐνισχύει τὴν γνώμην μου κατὰ τρόπον οὐδεμίαν ἐπιδεχόμενον ἀμφιβολίαν, ὥς κατωτέρω θὰ ἴδωμεν, παρὰ τὰς παρουσιαζομένας μεταξὺ τῶν δύο καταλόγων διαφορὰς, προσθήκας νέων ἀγνώστων μητροπολιτῶν, παραλείψεις ἄλλων κλπ., ὅτι τὸ Συνοδικὸν τοῦτο εἶναι τῆς μητροπόλεως Ἀθηνῶν.

Ἐν τῷ ἡμετέρῳ Συνοδικῷ μνημονεύονται 23 μητροπολῖται (Ἀθηνῶν) καὶ 13 ἐπίσκοποι ἀγνώστου ἐπισκοπῆς (τῶν Ἀθηνῶν) ἡ σειρὰ τῶν ἐπιφερομένων μητροπολιτῶν ἄρχεται ἀπὸ τοῦ Σάββα († 914) καὶ λήγει εἰς τὸν ἄγνωστον Ἰωάννην, τὸν διαδεχθέντα τὸν Ἀγιοθεοδωρίτην Νικόλαον (1166-1175)² ἐπομένως τὸ Συνοδικὸν συνετάχθη περὶ τὰ τέλη τοῦ IB' αἰῶνος καὶ δὴ ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἀνδρονίκου τοῦ Α' (1183-1185), διότι ὁ τελευταῖος ἐν τῷ Συνοδικῷ μνημονευόμενος αὐτοκράτωρ εἶναι Ἀλέξιος ὁ Β' (1180-1183), καὶ πολὺ πιθανὸν ἐπὶ τῆς ἀρχιερατείας Μιχαὴλ τοῦ Ἀκομινάτου (1181-1220), καίτοι ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ Χρυσοστόμου μνημονεύονται πρὸ τοῦ Ἀκομινάτου τέσσαρες ἐπίσκοποι ἀπουσιάζοντες ἐν τῷ Συνοδικῷ, Μιχαὴλ ὁ Β', Θεοφύλακτος, Γεώργιος Γ' ὁ Ξηρὸς καὶ Γεώργιος Δ' ὁ Βούρτζης, ἀποθανόν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, τῷ 1180. Ἀλλὰ τότε πῶς ἐξηγεῖται ἡ ἀπουσία τεσσάρων μητροπολιτῶν ἐκ τοῦ Συνοδικοῦ καὶ μάλιστα τοῦ διασήμου Γεωργίου Βούρτζη, τοῦ πρὸ τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου Β' τελευτήσαντος;

Ἡ προφανὴς αὕτη ἀνωμαλία καὶ ἀσυμφωνία τῶν δύο καταλόγων δικαιολογεῖται μόνον, ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι ἡ προσθήκη ἐν τῷ Συνοδικῷ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἀλεξίου ἐγένετο μεταγενεστέρως, ὥς προσετέθησαν, ὥς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, καὶ ἄλλα ὀνόματα πατριαρχῶν, Γερμανοῦ τοῦ Β' (1222-1240), Ἀρσενίου (1255-1260 τὸ α' 1261-1267 τὸ β'), καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ. Τὸ γεγονὸς ὅμως ὅτι ὁ κατάλογος τῶν μητροπο-

¹ Ἐκκλησία Ἀθηνῶν (1928) σ. 111.

² Αἱ χρονολογίαι κατὰ τὸν κατάλογον τοῦ Ἀθηνῶν Χρυσοστόμου.

λιτῶν Ἀθηνῶν ἐν τῷ Συνοδικῷ λήγει εἰς τὸν διάδοχον τοῦ Ἀγιοθεοδωρίτου Νικολάου, τὸν ἄγνωστον Ἰωάννην, πείθει ἡμᾶς ὅτι τὸ Συνοδικὸν συνετάχθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰωάννου.

Ὁ τύπος καὶ ἡ μορφή τοῦ ἡμετέρου Συνοδικοῦ παραλλάσσει οὐσιωδῶς τῶν λοιπῶν γνωστῶν Συνοδικῶν καὶ δὴ τοῦ φερομένου ἐν τῷ ἐντύπῳ Τριφδίῳ καὶ καθιερωθέντος εἰς χρῆσιν ἐκκλησιαστικὴν. Πολλὰ νέα στοιχεῖα, ἄγνωστα εἰς τὰ λοιπὰ Συνοδικά, μαρτυροῦντα τὴν ἐλευθερίαν, ἣν εἶχον αἱ κατὰ τόπους ἐκκλησίαι πρὸς μεταβολὴν τῶν ἐπισήμων κειμένων διὰ προσθηκῶν καὶ ἀφαιρέσεων, καθιστῶσιν αὐτὸ ἀξιοσπούδαστον καὶ ἰδιαίτερας προσοχῆς ἄξιον.

Πρὶν ἢ ἐξετασθῶσι τὰ εἰς τὸ Συνοδικὸν τοῦτο ἰδιάζοντα, θεωρῶ σκόπιμον νὰ παραθέσω τὸ κείμενον, ὡς φέρεται εἰς τοὺς δύο προμνησθέντας κώδικας, σημειῶν τὰ μὲν κοινὰ μὲ τὸ ἐντυπον Συνοδικόν, τὸ εἰς τὰ Τριφδία φερόμενον, διὰ τῶν πρώτων μόνον λέξεων, τὰ δὲ ἐλλείποντα ἐκ τῶν ἐντύπων προηγουμένου τοῦ † δημοσιεύω αὐτούσια, ἵνα δειχθῇ ἡ μεταξὺ τούτων σπουδαιότητι παραλλαγῇ καὶ τὰ ἰδιαίτερα τοῦ ἡμετέρου Συνοδικοῦ γνωρίσματα.

1. (Ὁ τίτλος) Ἐποφειλομένη πρὸς Θεὸν ἐτήσιος εὐχαριστία . . .

2. (Τὸ προοίμιον) Προφητικαῖς ἐπόμενοι ρήσεσι — ψαλμοῖς ἐκβοῶμεν καὶ ᾄσμασι.

3. Τίς Θεὸς μέγας ὡς ὁ Θεὸς ἡμῶν; . . .

4. Τοὺς φαυλιστὰς γὰρ τῆς σῆς δόξης . . .

5. Τῶν τὴν ἔνσαρχον τοῦ Θεοῦ Λόγου παρουσίαν . . .

6. Τῶν εἰδόντων τῆς τοῦ Χριστοῦ μιᾶς . . .

7. Τῶν πιστευόντων καὶ διακηρυκνομένων . . .

8. Τῶν τῷ λόγῳ ἁγιαζόντων . . .

9. Τῶν ἐπισταμένων ὡς ἡ ράβδος καὶ αἱ πλάκες . . .

10. Τῶν τὰς προφητικὰς ὁράσεις . . .

11. Τῶν συνιέντων Μωσέως λαλοῦντος . . .

12. Οἱ προφητὰι ὡς εἶδον . . .

13. Αὕτη ἡ πίστις τῶν ἀποστόλων . . .

14. Γερμανοῦ, Ταρασίου . . .

15. Ἰγνατίου, Φωτίου, Στεφάνου . . .

16. Ὅλα τὰ κατὰ τῶν ἁγίων πατριαρχῶν . . .

17. Ὅλα τὰ παρὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν . . .

18. Στεφάνου τοῦ ὁσιομάρτυρος καὶ ὁμολογητοῦ . . .

19. Εὐθυμίου, Θεοφίλου καὶ Αἰμιλιανοῦ . . .

20. Θεοφυλάκτου, Πέτρου . . .

21. Ἰωάννου, Νικολάου . . .

22. Θεοδώρου τοῦ πανοσίου ἡγουμένου τοῦ Στουδίου . . .

23. Ἰσαακίου τοῦ θαυματουργοῦ . . .

24. Ἰλαρίωνος τοῦ ὁσιωτάτου . . . ¹

25. Θεοφάνους τοῦ ὁσιωτάτου ἡγουμένου . . . ²

26. Αὐται αἱ εὐλογίαι πατέρων . . .

27. Τοῖς λόγῳ μὲν τὴν ἔνσαρκον οἰκονομίαν . . .

28. Τοῖς τῷ ῥήματι τοῦ ἀπεριγράπτου . . .

29. Τοῖς τὰς μὲν τὰς προφητικὰς ὁράσεις . . .

30. Τοῖς ἀκούουσι τοῦ Κυρίου ὅσοι ἐπιστεύετε . . .

31. Τοῖς ἐπιμένουσι τῇ εἰκονομάχῳ αἰρέσει . . .

32. † Τοὺς δοκοῦντας μὲν ἡμετέρους εἶναι διὰ τὴν πίστιν, ἑτεροδόξους δὲ καὶ αὐτοὺς διὰ τὴν διαφορὰν τῆς πίστεως καὶ κατατομῇν ³ τῆς θεότητος, οὓς καὶ ἡμιαρείους ὁ τῆς θεολογίας ἐπὶ πᾶσι δνομάζει, Ἀνάθεμα.

33. † Κωνσταντίνῳ Κοπρωνύμῳ τῷ Ἰσαύρῳ Ἀνάθεμα.

34. Ἀναστασίῳ, Κωνσταντίνῳ.

35. Θεοδότῳ, Ἀντωνίῳ, Στεφάνῳ, Ἀντωνίῳ καὶ Ἰωάννῃ τοῖς ἀλληλοπροξένοις.

36. † Κωνσταντίνῳ Ἀκυλίας ⁴ καὶ Κωνσταντίνῳ Νικομηδείας καὶ Κωνσταντίνῳ Ἐφέσου τοῖς κακόφροσι μητροπολίταις καὶ αἰρεσιάρχαις, Ἀνάθεμα.

Ἡ Ἁγία Τριάς τὸν θρόνον αὐτῶν καθεῖλεν.

37. Παύλῳ τῷ εἰς Σαῦλον ἀποστρέψαντι . . .

38. † Τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ μαθητῶν καὶ ἀποστόλων καθαρὸν ἡμῖν τὸ τῆς πίστεως παραδόντος μυστήριον, εἰρηκότος καὶ ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις πολλοὺς ἐλεύσεσθαι ψευδοπροφήτας καὶ ψευδοχρίστους καὶ παραγγέλλαντος προσέχειν ἀπὸ τῶν τοιούτων, ἀκολούθως δὲ καὶ τοῦ θεοκῆρυκος Παύλου καὶ Τιμοθέου ἐπιστεῖλαντος ὅτι «ἐν ἐσχάτοις καιροῖς ἀποστήσονται τινες τῆς πίστεως προσέχοντες πνεύμασι πλάνης καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων κεκαυστηριασμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν, κωλύόντων γαμεῖν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ Θεὸς ἔκτισεν εἰς μετάληψιν μετὰ εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς καὶ ἐπεγνωκόσι τὴν ἀληθειαν, ὅτι πᾶν κτίσμα καλὸν μετ' εὐχαριστίας λαμβανόμενον. ἁγιαζεται γὰρ διὰ λόγου Θεοῦ καὶ ἐντεύξεως ⁵». Καὶ πάλιν. «Ἐκ τούτων γὰρ εἰσιν οἱ ἐνδύνοντες εἰς τὰς οἰκίας ⁶ καὶ αἰχμαλωτίζοντες γυναικάρια σεσωρευμένα ἁμαρτίαις» ἀγόμενα ἐπιθυμίαις ποικίλαις, πάντοτε μανθάνοντα καὶ μηδέποτε εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν δυνάμενα ⁷». Ταῦτα τοῦ σωτῆρος ἡμῶν καὶ Θεοῦ προειρηκότος καὶ τοῦ ἀποστόλου κηρύξαντος, προσέχωμεν ἀγαπητοί· κατὰ γὰρ τὰς τοιαύτας προρρήσεις ἐν τοῖς ἐσχάτοις καιροῖς γενο-

¹ Μετὰ τὸν Ἰλαρίωνα εἰς τὰ ἐντυπα καὶ τὸν Β ἐπιφέρεται Συμεὼν ὁ Στυλῆτης, μὴ ἀναγραφόμενος ἐν τῷ Α.

² Ἡ τοῦ Θεοφάνους μνήμη ἐλλείπει ἐν Β.

³ Κατὰ τομὴν Β.

⁴ Ἀκυλεῖ Β.

⁵ Α Τιμ. δ', 1.

⁶ Ἐνδύνοντας τὰς οἰκίας Β.

⁷ Β Τιμ. γ', 6.

μένων ἡμῶν ἡ παμμιγῆς καὶ πολυώνυμος τῶν Μασσαλιανῶν¹, εἵτουν Πογομίλων αἵρεσις, ἐν πάσῃ πόλει καὶ χώρα καὶ ἐπαρχία ἐπιπολάζει τὰ νῦν, καὶ οἱ ταύτης εἰσηγηταὶ οὐ παύονται διαφθείροντες τοὺς ἀπλουστεροὺς τῶν ἀνθρώπων· χριστιανοὺς γὰρ ἑαυτοὺς ὀνομάζοντες οἱ μισόχριστοι τῷ εὐφήμῳ² τοῦ ὀνόματος ἀναμίσγνυνται τοῖς ὀρθοδόξοις καὶ ἀγνοοῦμενοι ὅτι τῷ κωδίῳ τὸν λύκον κρύπτουσιν ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν τιμίων Γραφῶν τὰς ἀρχὰς ποιοῦνται τῆς κενοφωνίας αὐτῶν καὶ ἐπειδὰν εὐπαράδεκτοι γένωνται διὰ τοῦ προσωπείου καὶ ἄρξωνται προσέχειν αὐτοῖς οἱ ἀκούοντες, τότε τὸν ἰδὸν ἐξεμοῦσι, καὶ ὥς ἤδη συνήθεις γενόμενοι τὰ ἐναγῇ τοῦ σατὰν ἐξερεῦνγονται δόγματα, ἃ δὴ καὶ σὺν αὐτοῖς τῷ ἀναθέματι καθυποβάλλομεν ὥς νόθα καὶ βέβηλα καὶ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἀλλότρια.

39. † Πέτρῳ τῷ ἀρχηγῷ τῆς Μασσαλιανῶν³ αἱρέσεως, ἥτοι Λυκοπετριανῶν καὶ Φουνδαδιτῶν⁴ καὶ Γογομίλων αἱρέσεως, τῷ Χριστὸν ἑαυτὸν ἀποκαλέσαντι καὶ μετὰ θάνατον ἀναστήσεσθαι ἐπαγγειλαμένῳ, Λυκοπέτρῳ δὲ διὰ τοῦτο μετονομασθέντι, ὅτι λίθοις δικαίως διὰ τὰς ἀπειρομαγανείας καὶ τὰ μισαρὰ ἔργα⁵ καταχωσθεῖς, ὑπέσχετο μετὰ τρεῖς ἡμέρας τοῖς πονηροῖς αὐτοῦ συμμύσταις ἀναστήσεσθαι καὶ προσκατημένους αὐτοῖς⁶ τῷ βδελυρῷ αὐτοῦ λειψάνῳ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ὥς λύκος ἐν αὐτῷ δαίμων ἐφάνη τοῦ σοροῦ τῶν λίθων ἐξερχόμενος, Ἀνάθεμα.

40. † Τυχικῷ τῷ τούτου⁷ συμμύστη καὶ μαθητῇ Ἰωάννῃ, τῷ καὶ ἐτέρας μὲν θείας⁸ γραφὰς διαφθείραντι καὶ παρερμηνεύσαντι, κατ' ἐξαίρετον δὲ ἅπαν τὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον καὶ πάσας τὰς περὶ Θεοῦ καὶ πατρός, ἔτι δὲ καὶ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος προρρήσεις εἰς τὸν πνευματικὸν αὐτοῦ πατέρα παρερμηνεύσαντι, καὶ οὕτω τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν πρὸς τὰς βδελυρὰς αὐτοῦ αἱρέσεις⁹ ἀρχηγούς μετελκύσαντι, Ἀνάθεμα.

41. † Σαδόη¹⁰, Σάββα καὶ Ἀδελφιῷ, Ἑρμᾷ, Συμεῶνι, καὶ τοῖς ἄλλοις, οἱ τὸν ἰδὸν τῆς τοιαύτης αἱρέσεως ἐξεμέσαντες καὶ τοὺς ἀγροικοτέρους τῶν ἀνθρώπων ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας¹¹ ἐξαπατήσαντες πρὸς τὸ τῆς ἀπωλείας κατέσπασαν βάραθρον, Ἀνάθεμα.

42. † Τοῖς λέγουσι πλὴν τῆς ἁγίας¹² καὶ ζωαρχικῆς Τριάδος, ἡγουν τοῦ

¹ Τῶν ἀσημανῶν B.

² Τὸ εὐφημον A.

³ Τῆς τῶν Σαλιανῶν A.

⁴ Κοκυδαδιτῶν A.

⁵ Ἐργα] ἐλλείπ. ἐν B.

⁶ Αὐτοῖς] ἐλλείπ. ἐν B.

⁷ Τῷ αὐτοῦ B.

⁸ Καὶ ἐτέρας θείας B.

⁹ Πρὸς τοὺς τῆς βδελυρᾶς αὐτοῦ αἱρέσεως A.

¹⁰ Δαδόη B.

¹¹ Ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν B.

¹² Περὶ τῆς ἁγίας B.

Θεοῦ καὶ πατρός¹ καὶ τοῦ σαρκωθέντος Λόγου υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ παναγίου Πνεύματος, ἐτέραν τινὰ εἶναι Τριάδα ἢ καὶ ὑπερκειμένην² ἔξουσιν τὴν τῶν ὑπερτάτων³ τῶν ἐπὶ οὐρανῶν καθημένην, κατὰ τὴν βδελυρὰν καὶ ψευδεπίγραφον παρ' αὐτῆς τοῦ Ἡσαίου ὄρασιν⁴, Ἀνάθεμα.

43. † Τοῖς παρεισάγουσιν ἐτέρας γραφὰς παρὰ τὰς ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκφωνηθείσας καὶ παραδοθείσας⁵, Ἀνάθεμα.

44. † Τοῖς λέγουσιν ὡς ὁ ἐν Κυρίῳ γάμος καὶ ἡ κατὰ Θεὸν κρεωφαγία βδελυκτά⁶ εἰσι τῷ Θεῷ καὶ διὰ τοῦτο ἀμφοτέρω ἀνατρέπουσιν⁷, Ἀνάθεμα.

45. † Τοῖς τὰς παραδοθείσας ἡμῖν εὐχὰς τε καὶ ἡμνοφίας παρὰ τῶν θείων ἀποστόλων — «πληροῦσθε γάρ φησιν ἐν πνεύματι ἀγίῳ λαλοῦντες ἑαυτοῖς ψαλμοῖς καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς» —⁸, ἔπειτα δὲ καὶ καθεξῆς παρὰ τῶν θείων καὶ μακαρίων πατέρων καὶ διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας, τοῖς οὖν ταύτας πάσας ὡς βαττολογίας ἀνατρέπουσι καὶ διαβάλλουσιν, ἐν ἀρχῇ δὲ τῆς ἀπὸ Θεοῦ διαστάσεως⁹ μόνον τὸ «Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς» ἐκπαιδεύουσι ποιεῖσθαι ἄνευ τῆς τοῦ δεσποτικοῦ σημείου τῷ προσώπῳ σταυρικῆς ἐκτυπώσεως, προφάσει μὲν ὡς τοῦ δεσπότης ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὴν τοιαύτην εὐχὴν παραδόντος, τῇ δ' ἄληθείᾳ ἐπικλήσει τοῦ βδελυροῦ αὐτῶν πατρὸς σατανᾶ¹⁰· τούτου γὰρ χάριν καὶ τὴν σταυρικὴν σημείωσιν ἀποβάλλονται καὶ τὸ παρὰ τῶν θείων¹¹ φωστήρων καὶ τῆς Ἐκκλησίας καθηγητῶν προστεθὲν ἀκροτελεύτιον ἐπιφώνημα εἰς δόξαν τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, τὸ «ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος» οὐδὲ ἀκοῦσαι ἀνέχονται, τοῖς οὖν οὕτω φρονοῦσι καὶ διδάσκουσι καὶ ἄχρι τέλους τῇ τοιαύτῃ πονηρᾷ ἐνστάσει ἐμμένουσιν, Ἀνάθεμα.

46. † Τοῖς τὰς ἐκκλησιαστικὰς¹² συνάξεις βδελυσσομένοις καὶ ἐν ἰδιόζουσι τόποις προσκαθημένοις¹³, προφάσει μὲν ἡσυχίας χάριν, τῇ δ' ἄληθείᾳ

¹ Ἦγουν τοῦ πατρὸς B.

² Ἡ καὶ ὑπερκειμένη B.

³ Τὴν τῷ ὑπερτάτῳ B.

⁴ Πρόρρησιν B.

⁵ Καὶ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν παραδοθείσας B.

⁶ Βδελυρά B.

⁷ Καὶ διὰ τοῦτο—ἀνατρέπουσιν] ἐλλείπ. ἐν B.

⁸ Ἐφεσ. ε', 19.

⁹ Διαστάσει μόνον τὴν περὶ ἡμῶν ὁ ἐν οὐρανοῖς κατὰ τὴν εἰς γῆν κατακρίσεως ἐκπαιδεύουσι B.

¹⁰ Αὐτῶν τοῦ σατανᾶ B.

¹¹ Καὶ τὴν παρὰ τῶν θείων B.

¹² Τοῖς τῆς Ἐκκλησίας συνάξεις A.

¹³ Προσκαθημένοις διδάσκουσι B.

ἐπὶ τῆς ταύτης αὐτῶν βεβήλου πλάνης ἀνεξέλεγκτα μένουν καὶ [ἀ]διάγνωστα, ἵνα οὕτως ἐν παραβύσῳ τὸν ὅλον ἰδὼν τῆς αὐτῶν αἰρέσεως τοῖς ὑπ' αὐτῶν πλανηθεῖσιν ἐκχέουσιν, τούτοις πᾶσιν ἄχρι τέλους τῆς τοιαύτης πλάνης ἐμμένουσιν, Ἀνάθεμα.

47. † Τοῖς τὰς εἰς δόξαν Θεοῦ παραδοθείσας ἡμῖν παρὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἐκκλησίας οἰκοδομεῖσθαι ὥς ἔργα χειρῶν διαβάλλουσι καὶ κατοικητήρια δαιμόνων ταύτας εἶναι λέγουσι καὶ οὕτως ὁδῶ ἄλλη βαδίζουσιν, ἀκολουθῶν καὶ τὴν τῶν θείων καὶ ἱερῶν εἰκόνων σεπτὴν ἀναστήλωσιν καὶ τὴν τούτων τιμὴν καὶ προσκύνησιν ἀνατρέπουσιν, ὥς ὅπως διεφθαρμένοι καὶ σεσηπόσι μέλουν, Ἀνάθεμα.

48. † Τοῖς σπεύδουσιν ἐπ' ἀναιροπῇ τῆς τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διδασκαλίας, ἣν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς ἐνετείλατο, ὥστε τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας βαπτίζουσιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ «ἐὰν μή τις γεννηθῇ δι' ὕδατος καὶ πνεύματος οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ», τοῖς οὖν πρὸς ταῦτα πάντα τυφλώττουσι καὶ ὑπὸ τῆς ἐνεργούσης ἐν αὐτοῖς σατανικῆς ἐνεργείας τολμῶσι φλυαρεῖν τὸ ἅγιον βάπτισμα ὕδωρ εἶναι ψιλόν, ὥς ἔξω τῆς πίστεως ἡμῶν καὶ τῆς ἐκκλησίας καὶ ἁλλοτρίοις καθάπαξ Θεοῦ, Ἀνάθεμα.

49. † Τοῖς ἀκολουθῶν τῶν τοιούτων ληρημάτων καὶ περιφρονημάτων καὶ τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν σταυρὸν φούλκαν¹ ἀποκαλοῦσι, καὶ τὸ ἅγιον βάπτισμα ὕδωρ εἶναι ψιλόν, μὴδ' ἄφουσι ἔχον ἁμαρτιῶν, μήτε ἐκ πνεύματος ἀλλὰ παρ' ἑαυτῶν ὑπισχνουμένοις δίδοσθαι τὸ ἐκ πνεύματος, ὅτε τοὺς ἑαυτῶν βδελυκτοὺς μύστας τὸ ψευδομοναχικὸν σχῆμα μεταμφέζουσιν καὶ τοιαύτας τηνικαῦτα ποιουμένοις κατ' αὐτὴν τὴν ἐπίκλησιν, μᾶλλον δὲ τὸν τῶν ψυχῶν καὶ σωμάτων αὐτῶν καταποντισμόν, Ἀνάθεμα.

50. † Τοῖς λέγουσιν ὅτι² καὶ ἡ μετάληψις τοῦ τιμίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἄρτου ψιλοῦ καὶ οἴνου ἐστὶ μετάληψις, ὥς καὶ διὰ τοῦτο τοὺς ἐκ λαϊκῶν μετατεθέντας μετὰ τροφὴν προσέρχεσθαι³ μεταλαμβάνειν ὑποκρίσεως χάριν καὶ τοῦ λανθάνειν⁴, τοὺς δὲ ἐκ πρεσβυτέρων μετατεθέντας φαγόντας καὶ τὰ τῆς θείας καὶ φρικτῆς ἱερουργίας ἐπιτελεῖν ἐπιτρέπουσιν, ὥς φανεροῖς ἀντιχρίστοις κἂν αὐτοὶ χριστοπολίτας ἑαυτοὺς ὀνομάζουσιν, Ἀνάθεμα.

51. † Τοῖς ἐπ' ἀνατροπῇ τῆς ὅλης γε⁵ Θεοῦ πίστεως, καὶ ἄλλα μὲν πονηρὰ τοῖς ὑπ' αὐτῶν ἀθέως τελουμένοις τελοῦσι, καὶ ἀντὶ μὲν τοῦ θείου

¹ Ἰσως φούρκαν.

² Ὅτι] ὡς B.

³ Προσδέχεσθαι B.

⁴ Χάριν τοῦ μανθάνειν B.

⁵ Τῆς ὅλης εἰς Θεὸν B.

καὶ ἱεροῦ ἐμφυσήματος, ὃ διὰ τοῦ δεσπότου¹ Χριστοῦ παρελάβομεν ἐπὶ τῇ τοῦ ἁγίου πνεύματος μυστικῇ ἐμπνέσει², ἐμπνέουσι τοῖς ὑπ' αὐτῶν τελουμένοις ἐμπτύσματα, ὧν καὶ αὐτοὶ εἰσιν ἄξιοι, καὶ ταῦτα τοῖς ὑπ' αὐτῶν τελουμένοις ποιοῦσιν, ᾧ κατὰ τῶν δαιμόνων αὐτοὶ ποιοῦμεν³ προσέτι δὲ καὶ ὕδατι μεμιασμένῳ ἀπὸ κάτωθεν ἕως ἄνωθεν διὰ σπόγγου⁴ ἀναχρῶσιν ἐπ' ἀνατροπῇ τοῦ τε ἁγίου βαπτίσματος καὶ τῆς τοῦ θείου πνεύματος φωτιστικῆς παρουσίας, Ἀνάθεμα.

52. † Ταῦτα τῆς πονηρᾶς ἀσεβείας τὰ σπέρματα, ταῦτα τῆς ἀθείας τοῦ πονηροῦ σατὰν τὰ συστήματα⁵. Ἡμεῖς δὲ ὁ τοῦ Χριστοῦ λαὸς ὁ ἑξαίρετος τῶν θείων καὶ ἀποστολικῶν διδαγμάτων καὶ τῶν πατρικῶν ὁλοφύχως ἐχόμεθα παραδόσεων, φεύγοντες ὅλην ψυχῇ τὰ μυσὰρὰ τῆς ἀσεβείας διδάγματα καὶ πόρρω τῆς αὐτῶν ὀλεθρίου γινομένης θρησκείας, Θεῷ δὲ καθαρώς λατρεύοντες τῷ ἐν τριᾷδι προσώπων, εἴτουν ὑποστάσεων, γνωριζόμενῳ καὶ σεβομένῳ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων ἀμήν.

53. Γεροντίῳ τῷ ἐκ Λάμπης μὲν ὁρμωμένῳ

54. Τοῖς ὅλως ἐπιχειροῦσιν οἰανδήποτε συζητήσιν

55. † Τοῖς δεχομένοις τὰ ἀσεβῆ τῆς αἰρέσεως αὐτῶν λογίδια, Ἀνάθεμα.

56. Τοῖς εὐσεβεῖν μὲν ἐπαγγελλομένοις

57. Τοῖς τὴν μωρὰν τῶν ἔξωθεν φιλοσόφων . . .

58. Τοῖς τὴν ὕλην ἀναρχον καὶ τὰς ἰδέας . . .

59. Τοῖς λέγουσιν ὅτι οἱ τῶν Ἑλλήνων σοφοί . . .

60. Τοῖς μὴ πίστει καθαροῖ καὶ ἀπλῇ . . .

61. Τοῖς τὰ ἑλληνικὰ διεξιούσι

62. Τοῖς μετὰ τῶν ἄλλων μυθικῶν πλασμάτων . . .

63. Τοῖς λέγουσιν ὅτι ἐν τῇ τελευταίᾳ

64. Τοῖς δεχομένοις καὶ παραδιδούσι τὰ μάταια . . .

65. † Τοῖς παρὰ τὴν χριστιανικὴν καὶ ὁρθόδοξον πίστιν οἰκειωθεῖσι παρὰ τε τοῦ Ἰταλοῦ Ἰωάννου καὶ τῶν μετασχόντων τῆς αὐτοῦ λύμης μαθητῶν αὐτοῦ ἑλληνικοῖς καὶ ἑτεροδόξοις δόγμασι καὶ διδάγμασι⁶ καὶ τῇ καθολικῇ καὶ ἀμωμήτῳ πίστει τῶν ὁρθοδόξων ἐναντίοις, Ἀνάθεμα.

66. † Τοῖς μὴ προσκυνούσι καὶ ἀσπαζομένοις εὐσεβῶς ἐκ πόθου τὰς σεπτὰς ἀγίας εἰκόνας, Ἀνάθεμα.

67. Ὅλοις τοῖς αἵρετικοῖς, Ἀνάθεμα.

68. † Ἀπαντα τὰ μὴ ὁρθοδόξως μηδὲ εὐσεβῶς γραφέντα ἢ λαληθέντα⁶

¹ Ὁ παρὰ τοῦ δ. B.

² Ἐκπορεύσει B.

³ Διὰ σπόγγου B.

⁴ Σατανὰ τὰ βλαστήματα B.

⁵ Καὶ διδάγμασι] ἐλλείπτ. ἐν B.

⁶ Καὶ λαληθέντα B.

κατὰ τοῦ ὁρθοῦ λόγου τῆς ἀμωμότητος τῶν χριστιανῶν πίστεως παρὰ Εὐστρατίου τοῦ Νικαίας, Ἀνάθεμα.

69. Τῷ φρυαξαμένῳ συνεδρίῳ . . .

70. Τοῖς ἐκλαμβάνουσι τὰς παρὰ τῆς θείας Γραφῆς ρήσεις . . .

71. Τοῖς κοινωνοῦσιν ἐν γνώσει . . .

72. Βαρλαάμ καὶ Ἀκινδύνῳ¹ . . .

73. Τοῖς λέγουσιν ὅτι πλὴν Χριστοῦ . . .

74. Τοῖς τολμῶσι λέγειν τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν . . .

75. † Ἐξουδένωσαν τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ, ἐξουδένωσεν αὐτοὺς ὁ Κύριος.

Ἔξω φωνῆς γ'

Πολλὰ τὰ ἔτη τῶν βασιλέων.

76. Μιχαὴλ τοῦ ὁρθοδόξου ἡμῶν βασιλέως . . .

77. Βασιλείου καὶ Κωνσταντίνου, Ρωμανοῦ καὶ Ἀνδρονίκου, Μιχαὴλ καὶ Νικηφόρου, Ἀλεξίου καὶ Ἰωάννου, Ἀλεξίου, Μανουὴλ καὶ Ἀλεξίου, τῶν τὴν οὐράνιον βασιλείαν τῆς ἐπὶ γῆς ἀνταλλαξαμένων, αἰωνία ἡ μνήμη.

78. † Σάββα καὶ Νικήτα, Γεωργίου καὶ Δημητρίου, Θεοφυλάκτου καὶ Κωνσταντίνου, Ὑπατίου καὶ Γερμανοῦ, Ἰωάννου καὶ Γρηγορίου, Νικήτα καὶ Θεοδοσίου καὶ Μιχαὴλ, Λέοντος καὶ Λέοντος, Ἰωάννου καὶ Νικήτα, Ἐπιφανίου καὶ Νικηφόρου, Λέοντος καὶ Γεωργίου, Νικολάου καὶ Ἰωάννου τῶν ὁρθοδόξων μητροπολιτῶν, αἰωνία ἡ μνήμη.

79. † Διονυσίου καὶ Στεφάνου, Ἰωάννου καὶ Λέοντος, Μιχαὴλ καὶ Ἰακώβου, Θωμᾶ καὶ Λέοντος, Μιχαὴλ καὶ Φωκά, Λουκά καὶ Νικηφόρου καὶ Δημητρίου τῶν ὁρθοδόξων ἡμῶν² ἐπισκόπων, αἰωνία ἡ μνήμη.

80. Γερμανοῦ, Ταρασίου, Νικηφόρου καὶ Μεθοδίου, τῶν ἀοιδίμων καὶ τρισολβίων³ πατριαρχῶν . . .

81. Γερμανοῦ τοῦ παναγιωτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου αἰωνία ἡ μνήμη⁴.

82. Εὐδοκίας, Θεοφανοῦς, Καλῆς καὶ Θεοδώρας, Θεοφανοῦς, Θεοδώρας, Ζωῆς, Θεοδώρας, Αἰκατερίνης⁵ τῶν εὐσεβεστάτων αὐγουστῶν αἰωνία ἡ μνήμη.

83. Ἰγνατίου, Φωτίου, Ἀρσενίου καὶ Ἰωσήφ, Στεφάνου καὶ Ἀντωνίου Νικολάου καὶ Εὐθυμίου, Στεφάνου καὶ Τρύφωνος, Θεοφυλάκτου καὶ Πολυεύκτου, Ἀντωνίου καὶ Νικολάου, Σισινίου καὶ Σεργίου, Εὐσταθίου καὶ Ἀλεξίου,

¹ Ἡ περὶ Βαρλαάμ καὶ Ἀκινδύνου προσθήκη ἐγένετο πάντως μεταγενεστέρως.

² Ἡμῶν] ἔλλειπ. ἐν Β.

³ Καὶ τρισολβίων] ἔλλειπ. ἐν Β.

⁴ Ἡ § αὕτη ἔλλειπ. ἐν Β.

⁵ Μετὰ τὸ Αἰκατερίνης, Εὐδοκίας, Μαρίας καὶ Ξένης Β.

Μιχαὴλ καὶ Κωνσταντίνου, Ἰωάννου καὶ Κοσμᾶ, Εὐστρατίου καὶ Νικολάου, τῶν ὀρθοδόξων πατριαρχῶν αἰωνία ἡ μνήμη.

84. † Ἰωάννου τοῦ πανιερωτάτου¹ μητροπολίτου Θηβῶν καὶ Βοιωτίας² τοῦ Καλοκτένου αἰωνία ἡ μνήμη.

85. Λουκᾶ τοῦ ὁσιωτάτου καὶ ἀσκητοῦ³ μοναχοῦ ἡγουμένου τοῦ Στηρίου αἰωνία ἡ μνήμη.

86. † Μελετίου τοῦ ὁσιωτάτου μοναχοῦ καὶ ἀσκητοῦ τῆς Μυσιπόλεως αἰωνία ἡ μνήμη.

87. † Πέτρου τοῦ πανοσιωτάτου καὶ ἀρχιερέως Ἀργους⁴ αἰωνία ἡ μνήμη.

88. † Εὐθυμίου τοῦ ὁσιωτάτου μοναχοῦ⁵ καὶ ἀσκητοῦ τοῦ λάμπαντος ἐν πόλει⁶ Εὐβοίας αἰωνία ἡ μνήμη.

89. † Κλήμεντος τοῦ ὁσιωτάτου⁷ μοναχοῦ καὶ Στυλίου τοῦ Σαγματίου ὄρους καὶ θαυματουργοῦ⁸ αἰωνία ἡ μνήμη.

90. † Ἀθανασίου τοῦ πανοσιωτάτου μοναχοῦ ἡγουμένου τοῦ ἐν τῷ ὄρει τῷ Ἀθωνι ἀσκήσαντος αἰωνία ἡ μνήμη.

91. † Γρηγορίου τοῦ παναγιωτάτου⁹ ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης τοῦ Παλαμᾶ αἰωνία ἡ μνήμη.

92. † Παύλου τοῦ ὁσιωτάτου καὶ καθηγουμένου τοῦ ἐν τῷ Λάτρῳ αἰωνία ἡ μνήμη.

93. † Λαζάρου τοῦ ἐν τῷ Γαλησίῳ ὄρει ἀσκήσαντος αἰωνία ἡ μνήμη.

94. † Δανιὴλ τοῦ ὁσιωτάτου μοναχοῦ καὶ ἀσκητοῦ τοῦ στυλίου¹⁰ τοῦ ἐν τῇ Εὐβοίᾳ πόλει μονῆς τοῦ Καλυβίτου ἀσκήσαντος αἰωνία ἡ μνήμη.

95. † Νικολάου τοῦ ὁσιωτάτου μοναχοῦ καὶ ἡγουμένου τοῦ Νέτακος¹¹ αἰωνία ἡ μνήμη.

96. † Λουκᾶ τοῦ ὁσιωτάτου μοναχοῦ καὶ ἡγουμένου τῶν Συνοικίων¹² αἰωνία ἡ μνήμη.

97. Ἡ ἁγία Τριάς αὐτοὺς ἐδόξασεν.

98. Τούτων τοῖς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας . . . τῶν θεοειδήμων ἀγγέλων . . .

¹ Τοῦ παναγιωτάτου Β.

² Βοιωτίας ἐλλείπ. ἐν Β.

³ Καὶ ἀσκητοῦ] ἐλλείπ. ἐν Β.

⁴ Ἀργων Β.

⁵ Μοναχοῦ καὶ] ἐλλείπ. ἐν Β.

⁶ Ἐν τῇ πόλει Β.

⁷ Τοῦ πανοσιωτάτου Β.

⁸ Τοῦ θαυματουργοῦ Β.

⁹ Τοῦ πανοσιωτάτου Α.

¹⁰ Τοῦ στυλίου — ἀσκήσαντος] ἐλλείπ. ἐν Β.

¹¹ Τοῦ Ἑτακος Β.

¹² Ἡ § αὕτη ἐλλείπ. ἐν Β.

Ἐν τέλει τοῦ Συνοδικοῦ εἰς τὸν Λαυριωτικὸν Κώδ. εὔρηται «Στιχηρὸν Ἰδιόμελον ψαλλόμενον διδομένου τοῦ ἀντιδῶρου».

Ἦχος . . .

Εὐφραινέσθω τῶν ὀρθοδόξων ἡ ἐκκλησία καὶ σκιρτάτω ἐπὶ σοί, πανύμνητε Θεοτόκε εὐλογημένη· αἰσχνέσθω δὲ ἡ θεομάχος τῶν αἰρετιζόντων ὁμήγυρις, Σίμων ὁ κάκιστος, ὁ πασῶν ἀρχηγὸς αἱρέσεων, Ἄρειος ὁ κατατομεὺς τῆς θεότητος, καὶ ὁ ἄφρων Σαβέλιος, ὁ συναιρῶν τὴν Τριάδα εἰς πολυνύμνον καὶ ἀνυπόστατον, καὶ ὁ πνευματομάχος Μακεδόνιος, ὁ ἄνους καὶ ἄλογος Ἀπολινάριος, Ὠριγένους ἡ προὔπαρξις, καὶ ἡ κοινὴ ἀποκατάστασις, τὸ πονηρὸν καὶ ἀθεώτατον πνεῦμα, καὶ Παύλου ὁ ἄλογος καὶ ἀνυπόστατος λόγος καὶ εὐδιάχυτος, Νεστόριος ὁ διαιρέτης τῆς Χριστοῦ ὑποστάσεως, ὁ τὴν Τριάδα ἀρνούμενος καὶ τετράδα λατρεύων, καὶ σὲ Θεοτόκε Θεοῦ μητέρα μὴ προσιέμενος· ἡ πολυκέφαλος, ἡ συγχητικὴ τῶν Χριστοῦ φύσεων Εὐτυχής, Διόσκορος, Σεῦηρος, Ἰάκωβος, Ἀκίνδυνος, Βαρλαάμ, Γρηγορᾶς ἡ μιὰ κεφαλὴ, ὁ Πρόχορος, Θεοδόσιος, Ἰουλιανοῦ ἡ φθαρτοδόκησις, καὶ Πέτρος ὁ δεῖλαιος, ὁ τὴν τρισάγιον σταυρώσας θεότητα, ἡ Ζήνωνος κένωσις, Πύρρος τε καὶ Μάκαρις καὶ Σέργιος, οἱ τεκτεινόμενοι δυσσεβεῖν νεότευκτον, τὴν μαρωνίτην μονοθέλητον πίστιν καὶ μονενέργητον. Προσέτι δὲ τούτων ἀπάντων, καὶ μετὰ τούτων ἀπάντων, καὶ μετὰ τούτων καὶ σὺν αὐτοῖς ἀνάθεμα. Μάνεντι, τῷ ἐναντίας ἀρχὰς καὶ στασιώδεις ἀναπλάσαντι, τὴν βορβορώδη λύμην πασῶν τῶν αἱρέσεων. Ἡμεῖς δὲ ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ μίαν ἀρχὴν ἀναρχον ἐν ὑποστάσει τρισὶν ὁμοούσιον κηρύττομεν, τὸν ἕνα τῆς Τριάδος σεσαρκωμένον ἐκ σοῦ ὁμολογοῦμεν ἕνα Χριστὸν ἐν δυσὶ τελείαις ταῖς φύσεσι, θελητικαῖς αὐτεξουσίαις καὶ εὐεργετικαῖς, καὶ σὲ Θεοτόκε παναληθῆ Θεοτόκον ἱκετεύομεν, πανύμνητε, πρέσβευε σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΔΙΚΟΥ

Πρὸς εὐκολίαν τοῦ ἀναγνώστου διηρέσαμεν τὸ Συνοδικὸν εἰς 98 παραγράφους, εἰς τὰς ὁποίας γίνεται ἐκάστη παραπομπή· καὶ τὰ μὲν κοινὰ τοῦ ἡμετέρου Συνοδικοῦ μετὰ τοῦ ἐν τῷ ἐντύπῳ Τριωδίῳ φερομένου ἐσημειώθησαν, ὡς ἐλέχθη, διὰ μόνων τῶν ἀρχικῶν λέξεων, τὰ δὲ νέα στοιχεῖα τοῦ Συνοδικοῦ καὶ ξένα πρὸς τὸ ἔντυπον διὰ † σημειούμενα παρεθέσαμεν ὡς ἔχουσι πρὸς ἀκριβῆ γνώσιν τοῦ συνόλου τοῦ περιεχομένου ἐν αὐτῷ.

Ἀλλὰ τὸ Συνοδικὸν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ τῶν ἐντύπων λειτουργικῶν βιβλίων, δὲν παρέχει μόνον νέα στοιχεῖα ὅλως ἄγνωστα, παρουσιάζει καὶ ἐλλείψεις ἱκανὰς καὶ οὐσιώδεις, αἱ ὁποῖαι ἀποδεικνύουσιν ὅτι τὸ ἡμέτερον Συνοδικὸν εἶναι κατὰ δύο αἰῶνας ἀρχαιότερον τοῦ τῆς Μονεμβασίας ἐντύπου, καὶ φυσικῶς δὲν ἦτο δυνατόν νὰ καταδικάσῃ

κακοδοξίας ἀναφανείσας μετ' αὐτό· ἐλλείπουσιν ὅθεν ἐκ τοῦ ἡμετέρου Συνοδικοῦ αἱ ἐξῆς παράγραφοι:

1. Ἡ μετὰ τὸν Ἰλαρίωνα (ἀριθ. 24) ἐπιφερομένη εἰς τὰ ἔντυπα καὶ τὸν Β μνήμη Συμεὼν τοῦ Στυλῆτου.
2. Ἡ § τῶν ἀναθεματισμῶν «τοῖς εἰσάγουσιν ἐπὶ τῆς ἀρρήτου ἐνσάρχου οἰκονομίας τοῦ Κυρίου Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καινοφω- νίας τινάς».
3. Ἡ § «τοῖς μὴ μετὰ πάσης εὐλαβείας τῇ κατ' ἐπίνοιαν διαιρέσει».
4. Ἡ § «τοῖς μὴ λέγουσιν ὅτι τὴν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ κοσμοσωτηρίου πάθους».
5. Ἡ § «τοῖς τὴν καθ' ἑκάστην προσαγομένην θυσίαν ὑπὸ τῶν παρα- λαβόντων ἀπὸ Χριστοῦ».
6. Ἡ § «τοῖς ἀκούουσι μὲν τοῦ σωτῆρος περὶ τῆς παρ' αὐτοῦ παρα- δοθείσης τῶν θείων μυστηρίων ἱερουργίας».
7. Ἡ § «τοῖς τὰς χρονικὰς διαστάσεις ἐπὶ τῆς καταλλαγῆς τῆς ἀνθρω- πίνης φύσεως».
8. Ἡ § «τοῖς δογματισθεῖσι δυσσεβῶς παρὰ τοῦ ἀμονάρχου Νείλου».
9. Ἡ § «τοῖς μὴ ὀρθῶς τὰς τῶν ἁγίων διδασκάλων τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας θείας φωνὰς ἐκλαμβάνομένοις».
10. Ἡ § «τῶν παραδεχομένων τὴν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ Κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ φωνὴν τὴν «ὁ πατήρ μου μείζων μου ἐστιν».
11. Ἡ § «τοῖς νοοῦσι καὶ φθεγγομένοις τὴν θέωσιν τοῦ προσλήματος».
12. Ἡ § «τῶν λεγόντων ὅτι ἡ σὰρξ τοῦ Κυρίου ἐξ αὐτῆς ἐνώσεως ὑπερυνωθεῖσα».
13. Ἡ § «τοῖς ἀποβαλλομένοις τὰς τῶν ἁγίων πατέρων φωνάς».
14. Ἡ § «τοῖς μὴ δεχομένοις τὴν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ι. Χ. φωνὴν «ὁ πατήρ μου μείζων μου ἐστιν».
15. Ἡ § «τῷ χρηματίσαντι μητροπολίτῃ Κερκύρας Κωνσταντίνῳ τῷ Βουλγαρίας».
16. Ἡ § «πᾶσι τοῖς ὁμόφροσι τῷ αὐτῷ Κωνσταντίνῳ».
17. Ἡ § «τῷ ἀμαθεστάτῳ ψευδομονάχῳ καὶ ματαιομάχῳ Ἰωάννῃ τῷ Εἰρηνικῷ».
18. Ἡ § «τοῖς λέγουσιν ὅτι ὡς θεοὺς οἱ χριστιανοὶ ταῖς εἰκόσι προσήλ- θον, ἀνάθεμα».
19. Ἡ § «εἰ τις χριστιανοκατηγορικῆς αἰρέσεως ὄντα τινά».
20. Ἡ § «εἰ τις οὐ προσκυνεῖ τὸν Κύριον ἡμῶν Ι. Χ. ἐν εἰκόνι».
21. Ἐλλείπουσι τὰ κατὰ τοῦ Βαρλαάμ καὶ Ἀκινδύνου κεφάλαια: α') «τοῖς αὐτοῖς φρονοῦσι καὶ λέγουσι τὸ λάμπαν ἀπὸ τοῦ Κυρίου· β') «ἔτι τοῖς αὐτοῖς φρονοῦσι καὶ λέγουσι μηδεμίαν ἐνέργειαν φυσικὴν ἔχειν τὸν Θεόν· γ') «ἔτι τοῖς αὐτοῖς φρονοῦσι καὶ λέγουσι κτιστὴν εἶναι πᾶσαν τὴν

φυσικὴν δύναμιν»· δ') «ἔτι τοῖς αὐτοῖς φρονοῦσι καὶ λέγουσι σύνθεσιν τινα ὅλως διὰ ταῦτα γίνεσθαι ἐπὶ Θεοῦ»· ε') «ἔτι τοῖς αὐτοῖς φρονοῦσι καὶ λέγουσι ἐπὶ τῆς θείας οὐσίας μόνης τὸ τῆς θεότητος ὄνομα λέγεσθαι»· ς') «ἔτι τοῖς αὐτοῖς φρονοῦσι καὶ λέγουσι μεθεκτὴν τὴν θείαν οὐσίαν εἶναι»· ζ') «πᾶσι τοῖς δυσσεβέσιν αὐτῶν λόγοις τε καὶ συγγράμμασι ἀνάθεμα».

22. Ἡ § «Ἰσαὰκ τῷ ἐπονομαζομένῳ Ἀργυρῷ τῷ διὰ βίου παντὸς τὰ τοῦ Βαρλαάμ καὶ Ἀκινδύνου νοσήσαντι».

23. Ἡ § «Ἀρεῖφ τῷ πρώτῳ θεομάχῳ καὶ ἀρχηγῷ τῶν αἱρέσεων, ἀνάθεμα».

24. Ἡ § «Πέτρῳ τῷ κναφεῖ καὶ παράφρονι».

25. Ἡ § «Νεστορίῳ τῷ θεηλάτῳ».

26. Ἡ § «Παύλῳ τῷ Σαμοσατεῖ καὶ Θεοδοτίωνι».

27. Ἡ § «Πέτρῳ τῷ δειλαίῳ τῷ αἱρετικῷ τῷ καὶ Λυκοπέτρῳ» (πρβλ. § 38 ἡμετέρου Συνοδικοῦ, ἐνθα φέρονται ἐκτενέστερον τὰ περὶ Πέτρου).

28. Ἡ § «Ἰακώβῳ Ἀρμενίῳ τῷ Στανστάλῳ».

29. Ἡ § «ὅλοις τοῖς Εὐτυχιανισταῖς καὶ μονοθελήταις».

30. Ἡ § «Ἀνδρονίκου τοῦ αἰοιδίμου καὶ μακαρίου βασιλέως».

31. Ἡ § «Γρηγορίου τοῦ ἀγιωτάτου μητροπολίτου Θεσσαλονίκης».

32. Ἡ § «πάντων τῶν ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας συναγωνισαμένων τῷ αἰοιδίῳ καὶ μακαρίῳ τούτῳ βασιλεῖ».

33. Ἡ § «τῶν ὁμολογούντων ἓνα Θεὸν τρισυπόστατον».

34. Ἡ § «τῶν ὁμολογούντων τὸν Θεὸν ὥσπερ οὐσίαν ἄκτιστον».

35. Ἡ § «τῶν ὁμολογούντων τὸ ἐκλάμψαν ἀπορρήτως φῶς ἐπὶ τοῦ ὅρους τῆς τοῦ Κυρίου μεταμορφώσεως».

36. Ἡ § «τῶν δοξαζόντων τὸ φῶς τῆς τοῦ Κυρίου μεταμορφώσεως».

37. Ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν μακαριζομένων αὐτοκρατόρων ἐλλείπουσιν ἐν τῷ ἡμετέρῳ Συνοδικῷ τὰ ὀνόματα Λέοντος, Ἀλεξάνδρου, Χριστοφόρου καὶ Ἰσαακίου· τὰ δὲ ὀνόματα τοῦ Βασιλείου καὶ Ρωμανοῦ ἐπιφέρονται ἅπαξ, ἐνῶ ἐν τοῖς ἐντύποις δὶς. Ἐν τῷ Συνοδικῷ τοῦ Σιναϊτικοῦ κώδ. 531 (ΙΕ' αἰῶνος) ἡ σειρὰ τῶν βασιλέων ἔχει οὕτω: Μιχαὴλ τοῦ ὀρθοδόξου ἡμῶν βασιλέως καὶ Θεοδώρας τῆς μητρὸς αὐτοῦ αἰωνία ἡ μνήμη:

Βασιλείου, Κωνσταντίνου, Λέοντος, Ἀλεξάνδρου, Χριστοφόρου, Ρωμανοῦ, Κωνσταντίνου, Ρωμανοῦ, Νικηφόρου, Ἰωάννου, Βασιλείου, Κωνσταντίνου, Ρωμανοῦ, Μιχαήλ, Κωνσταντίνου, Μιχαήλ, Ἰσαακίου, Κωνσταντίνου, Ρωμανοῦ, Μιχαήλ, Νικηφόρου, Ἰωάννου, Ἀλεξίου, Μανουὴλ τοῦ διὰ τοῦ ἀγίου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος Ματθαίου μοναχοῦ μετονομασθέντος, καὶ Ἀλεξίου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, Ἰσαακίου τοῦ διὰ τοῦ ἀγίου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος Ἰωαννικίου μετονομασθέντος, Ἀλεξίου, Θεοδώρου, Ἀλεξίου, τῶν τὴν οὐράνιον βασιλείαν ἀνταλλαξαμένων αἰωνία ἡ μνήμη. (Δημητριάδης, Εὐχολόγια, σ. 888).

Ἄτερον Συνοδικὸν τῆς ἐκκλησίας Κύπρου ἐν τῷ Σιναϊτικῷ κώδ. 989

(Ις' αἰῶνος) ἄλλην ἔχει τῶν ὀνομάτων διάταξιν : «Βασιλείου, Κωνσταντίνου, Λέοντος καὶ Ἀλεξάνδρου, Χριστοφόρου καὶ Ρωμανοῦ, Νικηφόρου καὶ Ἰωάννου, Βασιλείου καὶ Κωνσταντίνου, Ρωμανοῦ καὶ Μιχαήλ, Κωνσταντίνου, Μιχαήλ, Ἰσαακίου, Κωνσταντίνου, Ρωμανοῦ, Ἀνδρονίκου, Μιχαήλ, Νικηφόρου, Ἰσαακίου, Ἀλεξίου, Ἀλεξίου καὶ Ἰωάννου, τῶν τὴν οὐράνιον βασιλείαν τῆς ἐπιγείου ἀνταλλαξαμένων αἰωνία ἡ μνήμη» (ἐνθ. ἀνωτ., σελ. 891).

38. Ἡ § «Ἰωάννου τοῦ ἐν εὐσεβεῖ τῇ πίστει γενομένου ἀοιδίου βασιλέως».

39. Ἡ § «Μιχαήλ τοῦ ἐν εὐσεβεῖ τῇ πίστει γενομένου».

40. Ἡ § «Ἀνδρονίκου τοῦ ἐν εὐσεβεῖ τῇ μνήμῃ γενομένου».

41. Ἡ § «Ἀνδρονίκου τοῦ ἐν εὐσεβεῖ τῇ λήξει γενομένου».

42. Ἡ § «Ἰωάννου τοῦ ἐν εὐσεβεῖ τῇ λήξει γενομένου».

43. Ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν μακαριζομένων εὐσεβῶν ἀνασῶν ἐλλείπουσιν ἐκ τοῦ ἡμετέρου Συνοδικοῦ τὰ ὀνόματα Ἑλένης καὶ Ἐλένης, Μαρίας, Εὐφροσύνης καὶ Ἀννης, ἀντὶ τούτων δὲ μνημονεύονται τὰ ὀνόματα Καλῆς καὶ Ζωῆς μὴ ἀναγραφόμενα εἰς τὰ ἔντυπα. Ὅμοιος πρὸς τὰ ἔντυπα εἶναι καὶ ὁ κατάλογος τῶν Αὐγουστῶν ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 531 Σιναϊτικῷ κώδ. ἐξ οὗ ἐλλείπει μόνον τὸ τελευταῖον ὄνομα τῆς Ἑλένης· τοῦναντίον ὁ ἐν τῷ Σιναϊτικῷ κώδ. 989 κατάλογος ἀναγράφει ὀλιγώτερα ὀνόματα ταῦτα : Εὐδοκίας, Θεοφανοῦς καὶ Ἐλένης, Θεοφανοῦς καὶ Θεοδώρας, Ζωῆς, Θεοδώρας, Αἰκατερίνης, Εὐδοκίας, Μαρίας, Εἰρήνης καὶ Εἰρήνης, τῶν εὐσεβεστάτων αὐγουστῶν.

44. Ἡ § «Εἰρήνης τῆς ἐν εὐσεβεῖ τῇ μνήμῃ γενομένης . . . τῆς μετονομασθείσης Εὐγενίας».

45. Ἡ § «Θεοδώρας τῆς ἐν εὐσεβεῖ τῇ μνήμῃ γενομένης . . . τῆς μετονομασθείσης Εὐγενίας».

46. Ἡ § «Εἰρήνης τῆς εὐσεβεῖ τῇ μνήμῃ γενομένης» . . .

47. Ἡ § «Μαρίας τῆς ἐν εὐσεβεῖ τῇ μνήμῃ γενομένης . . . τῆς μετονομασθείσης Ξένης».

48. Ἡ § «Ἀννης τῆς ἐν εὐσεβεῖ τῇ μνήμῃ γενομένης . . . τῆς μετονομασθείσης Ἀναστασίας».

49. Ἡ § «Εἰρήνης τῆς ἐν εὐσεβεῖ τῇ μνήμῃ γενομένης . . . τῆς μετονομασθείσης Εὐγενίας».

50. Ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως λείπουσιν ἐκ τοῦ ἡμετέρου Συνοδικοῦ τὰ ὀνόματα πολλῶν πατριαρχῶν ἀπὸ τοῦ Λέοντος, Μιχαήλ καὶ Θεοδότου μέχρι τοῦ τελευταίου Μανουὴλ τοῦ μετονομασθέντος διὰ τοῦ ἀγγελικοῦ σχήματος Ματθαίου μοναχοῦ· ἡ προσθήκη 21 ὀνομάτων πατριαρχῶν εἰς τὸ Συνοδικὸν τῶν ἐντύπων μαρτυρεῖ ὅτι τοῦτο εἶναι πολὺ μεταγενέστερον τοῦ ἡμετέρου, τὸ ὁποῖον ὥς ἔσχατον μνημονεύει τὸν πατριάρχην Νικόλαον (τὸν Γ' 1084-1111).

Ἐν τῷ Σιναϊτικῷ κώδ. 531 ἡ σειρὰ τῶν μνημονευομένων πατριαρχῶν

ἔχει οὕτω: Γερμανοῦ, Ταρασίου, Νικηφόρου καὶ Μεθοδίου, τῶν ἀοιδίμων καὶ μακαρίων πατριαρχῶν αἰωνία ἡ μνήμη. Ἰγνατίου, Φωτίου, Στεφάνου, Ἀντωνίου, Νικολάου, Εὐθυμίου, Στεφάνου, Τρύφωνος, Θεοφυλάκτου, Πολυεύκτου, Ἀντωνίου, Νικολάου, Σισινίου, Σεργίου, Εὐστρατίου, Ἀλεξίου, Μιχαήλ, Κωνσταντίνου, Ἰωάννου, Κοσμᾶ, Εὐτράτιου, Νικολάου, Ἰωάννου, Λέοντος, Μιχαήλ, Θεοδότου, Κωνσταντίου, Λουκᾶ, Μιχαήλ, Χαρίτωνος, Θεοδοσίου, Γερασίμου, Νικήτα, Ἰωάννου, Μιχαήλ, Θεοδώρου, Μαξίμου μοναχοῦ καὶ Μανουὴλ τῶν ὀρθοδόξων καὶ οἰκουμενικῶν πατριαρχῶν αἰωνία ἡ μνήμη.

Ἡ αὐτὴ σειρὰ καὶ ἐν τῷ Σιναϊτικῷ κώδ. 989, ἀλλὰ λήγει εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατριάρχου Λουκᾶ, ὅπερ σημαίνει ὅτι τὸ Συνοδικὸν τοῦτο εἶναι ἀρχαιότερον τοῦ ἄλλου.

Ἄξιον σημειώσεως ὅτι καὶ εἰς τοὺς δύο τούτους Σιναϊτικὸς κώδικας μνημονεύονται καὶ οἱ πατριάρχαι Ἀντιοχείας ὥς καὶ εἰς τὸ ἐντυπον Συνοδικόν. Καὶ τὸ μὲν Συνοδικὸν τῆς Κύπρου, τὸ περικλειόμενον εἰς τὸν ἀνωτέρω Σιναϊτικὸν κώδ. 989, περιλαμβάνει δύο ἐπὶ πλεον ὀνόματα πατριαρχῶν Ἀντιοχείας Λουκᾶ καὶ Ἀθανασίου μετὰ τὰ ἐν τῷ ἐντύπῳ φερόμενα· τὸ δὲ ἄλλο Συνοδικὸν τοῦ Σιναϊτικοῦ κώδ. 531 εἰς τὴν θέσιν τῶν ἀνωτέρω δύο πατριαρχῶν Λουκᾶ καὶ Ἀθανασίου ἀναγράφει τὸν Κύριλλον.

Μετὰ τοὺς πατριάρχας τῆς Ἀντιοχείας τὸ τελευταῖον τοῦτο Συνοδικὸν (τοῦ κώδ. 531) ἐπισυνάπτει κατάλογον ἐπισκόπων ἀγνώστου ἐπισκοπῆς οὕτω: Ἰωάννου, Ἰωάννου, Στεφάνου, Νικήτα, Βασιλείου, Νικήτα, Ἰωάννου, Λέοντος, Μιχαήλ, Κωνσταντίνου, Ἡλίου, Βασιλείου, Κωνσταντίνου, Νικολάου, Ἰωάννου, Μανουήλ, Μαξίμου μοναχοῦ, Νικολάου καὶ Νικηφόρου αἰωνία ἡ μνήμη.

Ἄξιωπερίεργον εἶναι τὸ Συνοδικὸν τῆς Κύπρου (τὸ ἐν τῷ Σιναϊτικῷ κώδ. 989)· ἐν αὐτῷ πρὸ τῶν ὀνομάτων τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως μνημονεύονται τὰ ὀνόματα τῶν ἐπισκόπων Ρώμης Σιλβέστρου, Δαμάσου, Κελεστίνου, Λέοντος, Βιγιλίου, Ἀγάθωνος, Ἀδριανοῦ καὶ Γρηγορίου, τοῦ Διαλόγου τῶν ἁγιωτάτων καὶ μακαριωτάτων παπᾶδων τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης καὶ πάντων τῶν ὁμοφρονησάντων αὐτοῖς ἐπισκόπων Ρώμης αἰωνία ἡ μνήμη.

Ἵσως ἐπὶ τῆς Βενετοκρατίας ἐν Κύπρῳ ἦσαν ὑποχρεωμένοι οἱ ὀρθόδοξοι νὰ μνημονεύσῃ καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ὀρθοδόξων παπῶν, πρᾶγμα τὸ ὅποιον δὲν συμβαίνει εἰς τὰ λοιπὰ γνωστὰ τῶν Ἐκκλησιῶν Συνοδικά· ἢ τὸ πιθανώτερον ὅτι τὰ τοιαῦτα Συνοδικὰ εἶναι λείψανα ἀρχαίου τύπου, καθ' ὃν ἐμνημονεύοντο τὰ ὀνόματα ὅλων τῶν πατριαρχῶν.

Μετὰ τὰ ὀνόματα τῶν πατριαρχῶν Ἀντιοχείας μνημονεύονται ἐν τῷ Κυπριακῷ Συνοδικῷ καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἀρχιεπισκόπων καὶ ἐπισκόπων Κύπρου οὕτω:

Βαρνάβα τοῦ πανευφήμου ἀποστόλου καὶ γενναιομάρτυρος, καὶ Ἐπιφα-

νίου τοῦ σοφωτάτου, τῶν μακαριωτάτων ἀρχιεπισκόπων Κύπρου, αἰωνία ἡ μνήμη γ'.

Σεργίου, Δομετίου, Πορφυρίου, Πλουτάρχου, Βαρνάβα, Θεοδώρου, Βασιλείου, Ἀρχαδίου, Ἀνθίμου, Δαμιανοῦ, Σαβίνου, Ἀκακίου, Γελασίου, Θεοφάνους, Ἰωάννου, Ἐπιφανίου, Γρηγορίου, Εὐθυμίου, Ἰωάννου, Ἀλεξίου, Ἐπιφανίου, Βασιλείου, Νικολάου, Θεοδωρήτου, Ἰωάννου καὶ Βαρνάβα, τῶν ἀρχιεπισκόπων Κύπρου, αἰωνία ἡ μνήμη γ'.

Ἡρακλειδίου, Μνάσωνος, Ρόδωνος, Δημητριάδου, Μακεδονίου, Λαζάρου, Τύχωνος, Ζήνωνος, Φιλαργίου, Ἀρχαδίου καὶ Νίκωνος, Αὐξηβίου, Εὐλαλίου, Θεοδότου, Δημητριάδου, Πάππου, Ἀθανασίου, Εὐσταθίου, Νικήτα, Σπυρίδωνος, Φίλωνος, Συνεσίου, Σωσιπράτους, Τριφυλίου, Τυχικοῦ καὶ Ζήνωνος, τῶν ἐν ταῖς κατὰ Κύπρον ἀγιωτάταις ἐπισκοπαῖς εὐσεβῶς ἀρχιερατευσάντων καὶ θαύμασι διαλαμπάντων, αἰωνία ἡ μνήμη γ'.

Πρὸς τούτοις ἐλλείπουσιν ἐκ τοῦ ἡμετέρου Συνοδικοῦ:

51) Ἡ § ἐν τῷ Β «Γερμανοῦ τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γενομένου αἰδίου πατριάρχου... τοῦ μετονομασθέντος Γεωργίου μοναχοῦ», ἣτις προσετέθη μεταγενεστέρως ἐν τῷ Α οὕτως: Γερμανοῦ τοῦ παναγιωτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου αἰωνία ἡ μνήμη.

52) Ἡ § «Ἀρσενίου τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γενομένου».

53) Ἡ § «Ἰωσήφ τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γενομένου»· τὰ δύο ταῦτα ὀνόματα προσετέθησαν εἰς τὸ ἡμέτερον Συνοδικὸν μεταγενεστέρως ἀκαταλήτως εἰς τὸν κατάλογον τῶν πατριαρχῶν μετὰ τὸν Φώτιον καὶ πρὸ τοῦ Στεφάνου (ἴδ. § 83) καὶ διεταράχθη οὕτω ἡ χρονολογικὴ σειρὰ τῶν πατριαρχῶν.

54) Ἡ § «Ἀθανασίου τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γενομένου».

55) Ἡ § «Γερασίου τοῦ ἀγιωτάτου».

56) Ἡ § «Ἡσαίου τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου».

57) Ἡ § «Ἰσιδώρου τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γενομένου».

58) Ἡ § «Καλλίστου τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γενομένου».

59) Ἡ § «Φιλοθέου τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γενομένου».

60) Ἡ § «Χριστοφόρου, Θεοδώρου, Ἀγαπίου... πατριαρχῶν Ἀντιοχείας».

61) Ἐλλείπουσι φυσικὰ καὶ οἱ ἐπιφερόμενοι κατάλογοι τῶν μητροπολιτῶν Μονεμβασίας καὶ Παλαιῶν Πατρῶν, ἀντ' αὐτῶν δὲ φέρονται οἱ κατάλογοι τῶν μητροπολιτῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν τῆς ἀγνώστου ἐπισκοπῆς ἐπισκόπων.

Αἱ ἀνωτέρω προσοθῆναι εἰς τὸ Συνοδικὸν τῆς Ἐκκλησίας Μονεμβασίας, αἱ ἰδιαίτως αὐτῷ καὶ ὑπὸ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας υἰοθετηθεῖσαι—διότι οὕτως

¹ Ὁ κατάλογος τῶν ἀρχιεπισκόπων Κύπρου ὁ καταρτισθεὶς ὑπὸ τοῦ Ι. Χάκκετ (ἴδ. Ἱστορία τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, τόμ. Ι', 209, μετάφρασις Χαρ. Παπαϊωάννου) διαφέρει οὐσιωδῶς τοῦ ἀνωτέρω καταλόγου τοῦ Συνοδικοῦ καὶ κατ' ἀριθμὸν καὶ κατὰ ὀνόματα.

εὐρέθησαν εἰς τὸ πρῶτον τυπωθὲν Τριῳδίον καὶ εἰς πάσας τὰς κατ' αὐτὸ ἀκολουθούτους ἐκδόσεις — μαρτυροῦσιν ὅτι τὸ κατὰ τὸ 1397 συνταχθὲν Συνοδικὸν τοῦτο τῆς Μονεμβασίας εἶναι κατὰ δύο αἰῶνας μεταγενέστερον τοῦ Συνοδικοῦ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐκ τοῦ ὁποίου συνεπῶς ἐλλείπουσιν αἱ ἀνωτέρω 61 προσθήκαι τῶν μακαρισμῶν καὶ ἀναθεμάτων. Ὅσφ ἀρχαιότερον τὸ Συνοδικόν, τόσφ καὶ συντομώτερον. Εἰς τὰ νεώτερα προσετίθεντο αἱ ἐπισήμως ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας κατὰ καιροὺς παρουσιαζόμεναι κακοδιδασκαλῖαι καὶ αἱρέσεις καὶ συνεσθρεύοντο νέοι ἀναθεματισμοὶ διδασκαλιῶν καὶ προσώπων καὶ ἤκουεν ὁ λαὸς κατὰ τὴν ἐπίσημον ταύτην ἡμέραν τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς ἀναθέματα ἐν μέσφ τοῦ ναοῦ, ὅπου τόπον εἶχον μόνον εὐλογίαι καὶ τῆς εὐσεβείας μακαρισμοί. Ἴσως τοῦτο καὶ τὸ δυσνόητον τοῦ δογματικοῦ περιεχομένου τῶν Συνοδικῶν συνετέλεσε νὰ καταργηθῶσι ταῦτα καὶ νὰ παύσῃ ἡ ἐπ' Ἐκκλησίας ἀνάγνωσις τούτων, περιορισθεῖσα εἰς τινὰς μόνον Ἐκκλησίας.

ΤΑ ΕΝ Τῷ ΣΥΝΟΔΙΚῷ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΝΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Τὸ πρῶτον Συνοδικὸν τὸ κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς ὀρθοδοξίας ἐν τῇ ἱστορικῇ ἐκείνῃ Συνάξει ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀγίας Σοφίας ἐκφωνηθὲν (843) δὲν εὐρέθη, ἐπομένως ἀγνοοῦμεν τὸν γνήσιον αὐτοῦ τύπον καὶ τὸ ἀκριβὲς αὐτοῦ περιεχόμενον. Ὅτι μεταξὺ τῶν ἐν εὐσεβεῖ τῇ λήξει γενομένων ἐμακαρίζοντο καὶ τὰ δνόματα τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων πατριαρχῶν Ρώμης, Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, μαρτυροῦσι τὰ περιωσθέντα λείψανα εἰς τινὰ τῶν Συνοδικῶν, εἰς τὰ ὅποια παρέμεινε τὸ μνημόσυνον τῶν παπῶν τῆς Ρώμης καὶ τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀντιοχείας. Ἀφ' ἧς ὁμως ἐποχῆς ἐπῆλθεν ὁ χωρισμὸς τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ἔπαυσε τὸ μνημόσυνον τῶν ἐπισκόπων τῆς Ρώμης, τὰ Συνοδικὰ μεταρρυθμίζονται καὶ προσλαμβάνουσι νέον τύπον, καὶ ὡς τοιοῦτος ἀρχαιότερος μέχρι τοῦδε γνωστὸς εἶναι ὁ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς Μιχαὴλ τοῦ Κηρουλλαρίου ἢ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κηρουλλαρίου συνταχθεὶς (1043-1058) διὰ τὴν Ἐκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως, τὸν ὁποῖον ὁμως δὲν ἠκολούθησαν πιστῶς αἱ ἄλλαι Ἐκκλησίαι, διατηρήσασαι μὲν πολλὰ τοῦ ἀρχικοῦ τύπου, ἀλλὰ καὶ ἀφαιρέσασαι καὶ προσθέσασαι ἄλλα, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν γνωστῶν Συνοδικῶν τοῦ ΙΒ' αἰῶνος καὶ ὡς μαρτυρεῖ καὶ τὸ ἡμέτερον Συνοδικόν, ἐν τῷ ὁποίῳ, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ λοιπὰ γνωστὰ Συνοδικὰ, καταδικάζονται καὶ παραπέμπονται εἰς τὸ ἀνάθεμα καὶ οἱ ἐξῆς:

1. Ἀναθεματίζονται οἱ ἡμιαρειανοὶ (§ 32).
2. Κωνσταντῖνος ὁ Ἀκυλίας, Κωνσταντῖνος ὁ Νικομηδείας καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Ἐφέσου (§ 35).
3. Οἱ Μασσαλιανοὶ καὶ ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν Πέτρος (§ 37, 38).
4. Ὁ Τυχικός καὶ ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Ἰωάννης (§ 39).

5. Ὁ Σαδόης, Σάβας, Ἀδελφίος, Ἑρμᾶς καὶ Συμεὼν (§ 40).
6. Οἱ μὴ ὀρθῶς περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος φρονοῦντες (§ 41).
7. Οἱ ἑτέρας Γραφὰς παρεισάγοντες (§ 42).
8. Οἱ τὸν ἐν Κυρίῳ γάμον βδελυκτὸν θεωροῦντες (§ 43).
9. Οἱ τὰς παραδοθείσας εὐχὰς καὶ ὑμνωδίας ὡς βαττολογίας διαβάλλοντες (§ 44).
10. Οἱ τὰς ἐκκλησιαστικὰς συνάξεις βδελυσσόμενοι (§ 45).
11. Οἱ τὰς ἐκκλησίας ὡς ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων διαβάλλοντες καὶ κατοικήτρια δαιμόνων λέγοντες (§ 46).
12. Οἱ τὸ ἅγιον βάπτισμα ὕδωρ εἶναι ψιλὸν φλυαροῦντες (§ 47).
13. Οἱ τὸν ζωοποιὸν σταυρὸν χλευάζοντες (§ 48, 49).
14. Οἱ τὴν μεταβολὴν τοῦ ἄρτου καὶ οἴνου ἐν τῇ θείᾳ εὐχαριστίᾳ ἀρνούμενοι (§ 50).

15. Οἱ ἀντὶ τοῦ ἐμφυσηματος ἐμπτύσματα εἰς τὰς τελετὰς αὐτῶν παρεισάξαντες (§ 51).

16. Οἱ ἀκολουθοῦντες τὴν διδασκαλίαν τοῦ φιλοσόφου Ἰταλοῦ Ἰωάννου καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ οἱ μετασχόντες τῆς αὐτοῦ λύμης (§ 65).

Εἶναι γνωστὴ ἡ κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ Δούκα (1071 - 1078) ἀρξαμένη καὶ ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ καταδικασθεῖσα τῇ 1082 (Μαρτ. 13 κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Ὁρθοδοξίας) φιλοσοφικὴ διδασκαλία τοῦ διασήμου μαθητοῦ τοῦ Ψελλοῦ Ἰωάννου τοῦ Ἰταλοῦ, ἡ ὁποία ἐγένετο αἰτία νὰ ἐκθρονισθῇ καὶ ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Εὐστράτιος Γαριδᾶς (1081 - 1084) ὁ προσοικειωθείς τὰς φιλοσοφικὰς τοῦ Ἰταλοῦ δοξασίας, αἵτινες καθήπτιοντο τῶν δογμάτων τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ αὐστηρῶς εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν προσκείμενοι ἀρχιερεῖς ἐνήγαγον τὸν Ἰταλὸν εἰς τὴν Σύνοδον, ἥτις, συνεδριάσασα ἐν τῇ ναῷ τῆς Ἀγίας Σοφίας, κατεδίκασε τὰς αἵρετικὰς τοῦ Ἰταλοῦ διδασκαλίας καὶ ἀνεθεμάτισεν αὐτάς, οὐχὶ ὅμως καὶ αὐτὸν προσωπικῶς¹ διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῇ Συνοδικῇ τοῦ ἐντύπου Τριωδίου καταδικάζονται μόνον τὰ αἵρετικά αὐτοῦ κεφάλαια γενικῶς καὶ ἀορίστως χωρὶς νὰ φαίνεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἢ, ὡς λέγει ἡ Κομνηνὴ Ἄννα (Ἀλεξιάς V, I, 184 ἐκδ. Λειψίας 1884), «καὶ τὰ μὲν δόγματα (τοῦ Ἰταλοῦ) ἀπεντεῦθεν ἀναθεματίζεται, τὸ δὲ ἐκείνου ὄνομα πλαγίως πως καὶ ὑποκεκρυμμένως καὶ οὐδὲ τοῖς πολλοῖς γνωρίμως ὑπάγεται τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἀναθέματι». Ἡ ἀπουσία τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰταλοῦ ἐκ τῶν ἀναθεματισμῶν τοῦ ἐν τῇ Τριωδίῳ Συνοδικοῦ ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπιδειχθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ μετάνοιαν. Εἰς τὸ ἡμέτερον ὅμως Συνοδικόν, ὡς καὶ εἰς τὸ Συνοδικὸν τῆς Ρόδου, ἐν ἰδίᾳ παραγράφῳ ἐπιφέρεται ἔμμεσος κατ' αὐτοῦ ἀναθεματισμὸς οὕτως: «Τοῖς παρὰ τὴν χριστιανικὴν πίστιν οἰκει-

¹ Τὸ κείμενον τὸ ἐλληνικὸν τῆς δίκης καὶ καταδίκης τοῦ Ἰταλοῦ ἐδημοσίευσεν ὁ Οὐσπένσκη εἰς τὸ Δελτίον τοῦ ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου Κωνσταντινουπόλεως, 2 (1897) σ. 1-66.

ωθεῖσι¹ παρά τε τοῦ Ἰταλοῦ Ἰωάννου καὶ τῶν μετασχόντων τῆς αὐτοῦ λύμης μαθητῶν αὐτοῦ ἑλληνικοῖς καὶ ἑτεροδόξοις δόγμασι καὶ διδάγμασι καὶ τῇ καθολικῇ καὶ ἀμωμήτῳ πίστει τῶν ὀρθοδόξων ἐναντίοις ἀνάθεμα²· ὥστε τὸ ὑποκεκρυμμένως καὶ πλαγίως φερόμενον ὄνομα τοῦ Ἰταλοῦ εἰς τινα Συνοδικά, εἰς τὸ ἡμέτερον καὶ τὸ τῆς Ρόδου ἀναγράφεται ἀποκεκαλυμμένως καὶ φανεροῦται ὁ αἱρετικὸς τῶν κεφαλαίων συγγραφεὺς³.

Ἐφεξῆς ἐν τῷ ἡμέτερῳ Συνοδικῷ ἀναθεματίζονται:

17. Οἱ μὴ προσκυνοῦντες καὶ ἀσπαζόμενοι εὐσεβῶς καὶ ἐκ πόθου τὰς σεπτὰς καὶ ἁγίας εἰκόνας. Ἐν τῷ ἐντύπῳ Συνοδικῷ ἀναθεματίζονται μόνον τὸ φρουραζόμενον συνέδριον κατὰ τῶν σεπτῶν εἰκόνων καὶ οἱ μὴ προσκυνοῦντες ἐν εἰκόνι περιγραπτὸν τὸν Χριστὸν κατὰ τὸ ἀνθρώπειον, γενικῶς ὅμως περὶ τῶν ἁγίων εἰκόνων οὐδεὶς εἰδικὸς ἀναθεματισμὸς (§ 66).

18. Παραπέμπονται εἰς τὸ ἀνάθεμα τὰ μὴ εὐσεβῶς γραφέντα ἢ λαληθέντα κατὰ τοῦ ὁρθοῦ λόγου τῆς ἀμωμήτου τῶν χριστιανῶν πίστεως παρὰ Εὐστρατίου τῆς Νικαίας (§ 68). Ἐν τῷ Συνοδικῷ τῆς Ρόδου ὁ σχετικὸς ἀναθεματισμὸς φέρεται οὕτως: «Τὰ εὐρεθέντα ἀλλότρια τῶν ὁρθῶν δογμάτων τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῖς γραφεῖσι κατὰ Ἀρμενίων δυσὶ λόγοις παρὰ Εὐστρατίου μητροπολίτου Νικαίας, τὰ καὶ ἀναθεματισθέντα, ἀνάθεμα α'».

Ὡς γνωστὸν ὁ Νικαίας Εὐστράτιος, μαθητῆς Ἰωάννου τοῦ Ἰταλοῦ, ἔγραψε δύο λόγους κατὰ Ἀρμενίων⁴ περὶ τῶν ἐν Χριστῷ δύο φύσεων, ἐν οἷς ἐξέκλινε τοῦ ὀρθοδόξου φρονήματος. Ἐγκληθεὶς καὶ ἀπολογηθεὶς οὗτος ἐν τῇ συγκληθείσῃ τῇ 1117 ὑπὸ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ συνόδῳ τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας ἀνεκάλεσε διὰ τῆς ἐπιδοθείσης ὑπ' αὐτοῦ «Ἐξομολογήσεως»⁵ τὰ γραφέντα, καὶ αὐτὸς μὲν ἔτυχε συγχωρήσεως⁶, ἀλλ' ἡ διδασκαλία αὐτοῦ ἀνεθεματίσθη, διὰ τοῦτο καὶ εἰς οὐδὲν τῶν γνωστῶν Συνοδικῶν ἐκφέρεται κατ' αὐτοῦ ἀνάθεμα.

Καὶ τοσαῦται μὲν αἱ ἰδιάζουσαι προσθῆκαι ἐν τῷ ἡμέτερῳ Συνοδικῷ μὴ ἀπαντῶσαι ὅλως ἐν τῷ ἐντύπῳ Τριωδίου οὐδὲ ἐν τοῖς γνωστοῖς Συνοδικοῖς τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν, πλὴν τινων ἐξ αὐτῶν. Αἱ προσθῆκαι αὗται καὶ

¹ Εἰσαχθεῖσι τὸ Συνοδικὸν τῆς Ρόδου.

² Ὁ Chalandon, *Essai sur le règne d'Alexis Ier Comnène*, σ. 312, καὶ ἄλλοι τινὲς ἀποδέχονται ὅτι ὁ Ἰταλὸς ἀνεθεματίσθη, ἀλλὰ τοῦτο ἐκ τῶν γνωστῶν πηγῶν δὲν ἐπιβεβαίωται. Πρβλ. καὶ Ἀννα Κομνηνὴν, *Ἐνθ' ἄνωγ.*, I, 183.

³ Περὶ τῆς φιλοσοφικῆς καὶ θεολογικῆς ταύτης κινήσεως κατὰ τὸν ΙΑ' καὶ ΙΒ' αἰῶνα ἔγραψεν ὁ Οὐσπένσκι εἰς τὴν Ἐφημερίδα τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας (τῆς Ρωσσίας), τ. 277 (1891), 102 - 159, 284 - 324. Περὶ δὲ τῶν φιλοσοφικῶν ἰδεῶν Ἰωάννου τοῦ Ἰταλοῦ ἴδ. τὴν μελέτην τοῦ Jean Στεφάνου ἐν *Echos d'Orient*, 36 (1933) σ. 413. Ἰδ. καὶ L. Petit ἐν *Dict. de Théol. Cathol.* τ. 8, 826 - 828. Φιλοσοφικά τινα ἔργα τοῦ Ἰταλοῦ ἐξέδωκεν ὁ Grégoire Cerateli, *Johannis Itali, opuscula selecta*, 1924 καὶ 1926 (εἰς δύο τεύχη).

⁴ Τὸν ἕνα τούτων ἐδημοσίευσεν ὁ Δημητράκοπουλος ἐν τῇ Ἐκκλ. Βιβλ., τ. Α' (ἐν Λειψίᾳ 1866) σ. 160 - 198.

⁵ Ἰδ. Σακκελίωνος, *Περὶ Εὐστρατίου Νικαίας*, ἐν τῷ Ἀθηναίῳ, τ. Δ' (1875) σ. 227 - 233.

⁶ Νικητὰ Χωνιάτου, *Θησαυρὸς ὀρθοδόξου πίστεως*, Migne, PG., τ. 139, 186.

παραλείψεις, ὅσαι ἀνωτέρω ἐσημειώθησαν, μαρτυροῦσιν ὅτι ἐκάστη ἐκκλησία εἶχεν ἐλευθερίαν νὰ δώσῃ οἰονδήποτε τύπον καὶ μορφήν εἰς τὸ Συνοδικὸν αὐτῆς κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ συνήθειαν.

Κεφαλαιῶδες στοιχεῖον τῶν Συνοδικῶν καὶ τὴν ἀρχὴν ἔχον ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῶν ἦτο ὁ ἀναθεματισμὸς τῶν αἵρετικῶν καὶ ὁ μακαρισμὸς τῶν ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει τελειωθέντων βασιλέων, βασιλισσῶν, πατριαρχῶν καὶ ἀρχιερέων ἐκάστης ἐπισκοπικῆς περιφερείας, ὧς καὶ τῶν ἐν ἀγιότητι βίου διαλαμπάντων ὁσίων ἀνδρῶν ἐν τῷ κλίματι ἐκάστης ἐπαρχίας· ταῦτα δὲ εἶναι καὶ τὸ οὐσιωδέστερον διακριτικὸν γνώρισμα τοῦ ἐπαρχιακοῦ Συνοδικοῦ, τὸ ὁποῖον ἀποκαλύπτει εἰς ἡμᾶς σειρὰν ὅλην ἱεραρχῶν, ἐν πολλοῖς ἀγνώστων ἀλλαχόθεν, προστάντων τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐκκλησιῶν καὶ ἐν εὐσεβεῖ τῇ πίστει τελειωθέντων. Καὶ ὅπως ἐκ τῶν ὀλίγων γνωστῶν Συνοδικῶν ἔχομεν ἀσφαλῆ χρονολογικῶς τὴν ἀναγραφὴν τῶν ἐπισκόπων, τοιουτοτρόπως ἐκ τοῦ Συνοδικοῦ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀποκτῶμεν πολὺτιμον κατάλογον 23 ἱεραρχῶν αὐτῆς τριῶν αἰώνων, καὶ 13 ἐπισκόπων ἀγνώστου ἐπισκοπῆς (τῶν Ἀθηνῶν). Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως δὲ ταύτης τὸ Συνοδικὸν τοῦτο παρέχει σπουδαίαν συμβολὴν εἰς πληρέστερον καὶ ἀκριβέστερον καταρτισμὸν τοῦ Καταλόγου τῶν μητροπολιτῶν Ἀθηνῶν ⁸ τῆς προσθήκης νέων ὀνομάτων καὶ ἀσφαλεστέρας χρονολογικῆς αὐτῶν ⁹. Ἡ παραβολὴ τοῦ ἀρχιερατικοῦ καταλόγου τοῦ Συνοδικοῦ πρὸς ¹⁰ καταρτισθέντα ¹ ὑπὸ τοῦ Μακαριωτάτου ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν ¹¹ παρουσιάζει τὰς ἑξῆς διαφορὰς:

Κατάλογος Συνοδικοῦ	Ε. Κατάλογος Χρυσσοστόμου
1) Σάβας	Σάβας († 911)
2) Νικήτας	Γεώργιος Α' († 922)
3) Γεώργιος	Νικήτας Β' († 927)
4) Δημήτριος	Κωνσταντῖνος († 965)
5) Θεοφύλακτος	Φίλιππος († 981)
6) Κωνσταντῖνος	Θεοδῆγιος (I' αἰών)
7) Ὑπάτιος	—
8) Γερμανός	—
9) Ἰωάννης	Ἰωάννης Ε' Βλαχερνίτης Σύγκελλος (1007)
10) Γρηγόριος	—
11) Νικήτας	—
12) Θεοδόσιος	—
13) Μιχαήλ	Μιχαήλ Α' (1030)
14) Λέων	Λέων Α' Σύγκελλος († 1061)
15) Λέων	Λέων Β' Σύγκελλος καὶ Ρέκτωρ († 1069)
16) Ἰωάννης	—
17) Νικήτας	Νικήτας Γ' Κούρδης († 1103)
18) Ἐπιφάνιος	—
19) Νικηφόρος	Νικηφόρος († 1121)
20) Λέων	—
21) Γεώργιος	Γεώργιος Β' (περὶ τὸ 1157)
22) Νικόλαος	Νικόλαος Α' Ἀγιοθεοδωρίτης (1166-1175)
23) Ἰωάννης	—

¹ Ἐκκλησία Ἀθηνῶν, σ. 111.

Ἐκ τοῦ συγκριτικοῦ πίνακος τῶν δύο Καταλόγων καὶ τῆς ὁμοιότητος αὐτῶν οὐδεμία ἀπομένει ἀμφιβολία ὅτι ἐν τῷ Καταλόγῳ τοῦ Συνοδικοῦ ἀναγράφονται οἱ μητροπολίται Ἀθηνῶν, μεθ' ὅλην τὴν παρατηρουμένην χρονολογικὴν διάφορον κατὰταξιν καὶ τὴν παρουσίαν νέων ὀνομάτων ἐν τῷ Συνοδικῷ. Τίς ἐκ τῶν δύο εἶναι ὁ πλήρης καὶ κατὰ χρονολογίαν ὀρθότερος θὰ ἀποκαλύψῃ ἢ ἔρευνα τῶν εἰδικῶς ἀσχολουμένων περὶ τὸν καταρτισμὸν τῶν ἀρχιερατικῶν Καταλόγων. Ἐν τῷ Καταλόγῳ τοῦ Χρυσοστόμου ἡ χρονολογικὴ σειρὰ τεσσάρων μητροπολιτῶν (ἀριθ. 2, 3, 4, 5) ἐναλλάσσεται, μετατίθενται δὲ καὶ μεταγράφονται εἰς προγενεστέραν ἐποχὴν ὁ Ὑπάτιος (ἀριθ. 7), Γερμανὸς (ἀριθ. 8), Δημήτριος (ἀριθ. 4), Γρηγόριος (ἀριθ. 10), Νικήτας (ἀριθ. 11), Θεοδόσιος (ἀριθ. 12), Ἰωάννης (ἀριθ. 16)· ὁ μὲν Ἰωάννης καὶ Γρηγόριος εἰς τὸν Ζ' αἰῶνα, ὁ δὲ Θεοδόσιος, Ὑπάτιος, Δημήτριος καὶ Γερμανὸς εἰς τὸν Η' αἰῶνα. Ἐν τῷ Συνοδικῷ ἡ κατὰταξις αὐτῶν εἶναι πολὺν διάφορος. Ἐλλείπουσι δὲ ὅλως ἐκ τοῦ Καταλόγου τοῦ Χρυσοστόμου ὁ Ἐπιφάνιος (ἀριθ. 18), ὁ Λέων (ἀριθ. 20) καὶ ὁ Ἰωάννης (ἀριθ. 23). Ὁ Θεοδῆγιος τοῦ Χρυσοστομικοῦ Καταλόγου (ἀριθ. 5) καλεῖται ἐν τῷ Συνοδικῷ Θεοφύλακτος· ἀντιθέτως δὲ ἐκ τοῦ Συνοδικοῦ ἐλλεῖπει ὁ Φίλιππος ὁ Ἀθηναῖος († 981), καθαιρεθεὶς ἴσως διὰ κακοδοξίαν τινὰ καὶ μὴ καταγραφεὶς ἐν τῷ Συνοδικῷ.

Τελευταῖος μητροπολίτης Ἀθηνῶν φέρεται ἐν τῷ Συνοδικῷ ὁ ἄγνωστος Ἰωάννης, διαδεχθεὶς τὸν Ἀγιοθεοδωρίτην Νικόλαον, ἀποσιωπᾶται δὲ ὅλως τὸ ὄνομα Μιχαὴλ τοῦ Ἀκομινάτου ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ὁποίου κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Φράγκων αἱ Ἀθῆναι. Ἡ ἀπουσία τοῦ μεγάλου τούτου ὀνόματος ἐκ τοῦ Συνοδικοῦ μαρτυρεῖ ὅτι οὗτος εὗρίσκετο ἐν τῇ ζωῇ καθ' ὃν χρόνον συνετάχθη τὸ Συνοδικὸν καὶ οὐδόλως ἀπίθανον νὰ εἶναι ἔργον αὐτοῦ τούτου τοῦ Ἀκομινάτου.

Μετὰ τὸν Κατάλογον τῶν ὀρθοδόξων μητροπολιτῶν Ἀθηνῶν ἐπιφέρεται ἐν τῷ Συνοδικῷ σειρὰ 13 ὀρθοδόξων ἐπισκόπων (ἀριθ. 79) χωρὶς νὰ σημειοῦται τὸ ὄνομα τῆς ἐπισκοπῆς. Γνωρίζομεν ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς συντάξεως τοῦ Συνοδικοῦ (ΙΒ' αἰὼν) εἰς τὴν μητρόπολιν Ἀθηνῶν ὑπάγονται αἱ ἐπισκοπαὶ Διαιυλείας, Κορωνείας, Ἀνδρου, Ὠρείου, Σκύρου, Καρύστου, Πορθμοῦ, Αὐλῶνος, Σύρας καὶ Κέω (ὅπου ἦν ἐξόριστος καὶ ἀπέθανε τῷ 1220 ὁ Ἀκομινάτος)· ἄλλ' εἰς ποίαν ἐκ τούτων ἀνήκουσιν οἱ δέκα τρεῖς ἐπίσκοποι δὲν ἠδυνήθηεν νὰ ἐξακριβώσω. Ἡ ἔλλειψις τελείων ἀρχιερατικῶν καταλόγων τῶν ἀνωτέρω ἐπισκοπῶν καθιστᾷ δυσχερῆ τὸν προσδιορισμὸν τῆς ἐπισκοπῆς, τὴν ὁποίαν ἐποίμαναν οἱ ἐν τῷ Συνοδικῷ ἀναγραφόμενοι ἐπίσκοποι. Νεώτεραι ἔρευναι θὰ ὑποβοηθήσωσι πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ ὀνόματος αὐτῆς καὶ πρὸς τὰ ἄλλα τῶν ἐπισκόπων αὐτῆς ὀνόματα θὰ προστεθῶσι καὶ τὰ τοῦ Συνοδικοῦ Διονυσίου, Στεφάνου, Ἰωάννου, Λέοντος, Μιχαήλ, Ἰακώβου, Θωμᾶ, Λέοντος, Μιχαήλ, Φωκᾶ, Λουκᾶ, Νικηφόρου καὶ Δημητρίου.

Μετὰ τὸν μακαρισμὸν τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων ἐπιφέρονται μνημο-

νευόμενοι οἱ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος ἐν ἀγιότητι πολιτείας διαπρέψαντες καὶ τινες τῶν γειτονικῶν αὐτῆς ἀγίων, κατὰ τὰ εἰθισμένα. Καὶ πρῶτος μὲν ἀναγράφεται ὁ γνωστός μητροπολίτης Θηβῶν καὶ Βοιωτίας Ἰωάννης ὁ Καλοκτένης (ἀριθ. 84) ὁ ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ (1143 - 1180) ἀκμάσας ¹.

Μετὰ τοῦτον Λουκάς ὁ ἀσκητῆς καὶ ἡγούμενος τῶν Στειρίου (ἀριθ. 85), ἢ Στειριώτης καλούμενος ἐκ τοῦ τόπου τῆς ἀσκήσεως αὐτοῦ, ὅστις ἦτο τὸ Στεῖριον τῆς Φωκίδος (896-953) ².

Ἔπεται (ἀριθ. 86) ὁ ὁσιος Μελέτιος ὁ ἀσκητῆς τῆς Μυσιπόλεως, ὁ γνωστός Ἰδρυτῆς τῆς εἰς τὰ μεθόρια Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας μονῆς τῆς ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ ἐπονομαζομένης (1035-1105) ³.

Μετὰ τὸν Μελέτιον ἀναγράφεται (ἀριθ. 87) Πέτρος ὁ ἐπίσκοπος Ἄργους (850 - 925) ⁴.

Ἀκολουθεῖ (ἀριθ. 88) Εὐθύμιος ὁ ἀσκητῆς ὁ λάμπας ἐν πόλει τῆς Εὐβοίας. Περὶ τοῦ ὁσίου τούτου οὔτε οἱ Συναξαρισταὶ οὔτε τὰ Μηνιαῖα ποιοῦνται λόγον· εἶναι δὲ ἄγνωστος καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος.

Μετὰ τοῦτον μνημονεύεται (ἀριθ. 89) Κλήμης ὁ Στυλῆτης ὁ ἐν τῷ Σαγματίῳ (τῆς Βοιωτίας) ἀσκήσας († 953). Καὶ τούτου ἡ μνήμη ἀποσιωπᾶται εἰς τοὺς Συναξαριστὰς καὶ τὰ Μηναῖα εὗρηται ὅμως τούτου Ἀκολουθία ⁵ εἰς τοὺς Λαυριωτικοὺς κώδ. Ε 152 φ. 334 καὶ Γ 12 φ. 82 β. Ἐν τῷ πολυτίμῳ καὶ ἀρχαίῳ τούτῳ ἀγιολογικῷ μνημείῳ ὑμνολογεῖται ὡς πνευματοφόρος ἐπὶ στύλου ὑψηλοῦ ἀναβάς καὶ ἀσκητικώτατος φανείς, ὡς στύλος τῶν μοναζόντων ἀκλινῆς καὶ ἔργα φωτὸς διαπραξάμενος· ἐν δὲ τῷ Κοντακίῳ ὡς «ἀνδρεία ψυχῆς τὸ ὄρος τὸ Σαγματίον ἐν στύλῳ στενῷ μονάσας προθυμότατα τὸν χορὸν ἐκόσμησας τῶν ὁσίων, Κλήμη ὁσιώτατε».

Μετὰ τὴν ἀναγραφὴν τεσσάρων πλησιοχώρων ἀγίων μεταγενεστέρως προστεθεῖσαν ἐν τῷ Συνοδικῷ, πιθανῶς ὑπὸ τῶν Ἀγιορειτῶν, ἦτοι τοῦ ὁσίου Ἀθανασίου τοῦ Ἰδρυτοῦ τῆς Λαύρας ἐν Ἀγίῳ Ὄρει, Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, Παύλου τοῦ ἐν τῷ Λάτρῳ καὶ Λαζάρου τοῦ ἐν τῷ Γαλησίῳ ὄρει ἀσκήσαν-

¹ Ἰδ. Βυζαντικὰ Χρονικὰ Πετροπόλεως, τ. ΚΑ', 20. Εἰς τοῦτον γράφει καὶ Μιχαὴλ ὁ Ἀκομινάτος. Λάμπρου, Μιχ. τοῦ Ἀκομινάτου τὰ σφζόμενα, τ. Β', 24.

² Ἰδ. Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, Ὁ ὁσιος Λουκάς ὁ νέος, ἐν Θεολογίᾳ, τ. ΙΓ', 193 - 223.

³ Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, Ὁ ὁσιος Μελέτιος ὁ νέος, ἐν Ἀθήναις, 1935.

⁴ Ἰδ. Χ. Παπασικονόμου, Ὁ πολιούχος τοῦ Ἄργους ἅγιος Πέτρος, ἐν Ἀθήναις, 1908. Π. Ζερλέντου, Αἱ μητροπόλεις Χριστιανουπόλεως καὶ Ἄργους καὶ Ναυπλίας, ἐν Ἀθήναις, 1922, σ. 19.

⁵ Ἀκολουθία τοῦ Κλήμεντος «τοῦ ἀσκήσαντος ἐν τῷ ὄρει Σαγματῇ τῆς Βοιωτίας» ἐξεδόθη δαπάνῃ τοῦ ἡγουμένου συμβουλίου τῆς μονῆς τῆς Μεταμορφώσεως τῆς ἐπιλεγομένης Σαγματῇ, ἐν Ἀθήναις, 1896.

τος, ἐπιφέρεται Δανιὴλ ὁ ἀσκητὴς καὶ στυλῖτης ὁ ἐν τῇ πόλει Εὐβοίας ἐν τῇ μονῇ τοῦ Καλυβίτου ἀσκήσας (ἀρ. 94). Ἄγνωστος καὶ οὗτος εἰς τοὺς Συναξαριστὰς γνωρίζεται νῦν πρῶτον ἐκ τοῦ ἡμετέρου Συνοδικοῦ, καθὼς καὶ ἡ ἐν Εὐβοίᾳ μονὴ τοῦ Καλυβίτου, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ στυλῖτης οὗτος ἐμόνασεν.

Συναριθμεῖται μετὰ τοῦτον (ἀριθ. 95) Νικόλαος ὁ μοναχὸς καὶ ὁσιώτατος ἡγούμενος τοῦ Νέτακος ἢ κατὰ τὸν κώδ. τῆς Χάλκης τοῦ Ἑτακος. Καὶ ὁ ἅγιος οὗτος τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος παραμένει ἄγνωστος. Πιθανὸν νὰ εἶναι ὁ συνασκητὴς τοῦ ὁσίου Μελετίου ἐν τῇ παρὰ τὰς Θήβας μονῇ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, τὸν ὁποῖον, ἀναχωρήσας εἰς τὸ ὄρος τῆς Μυουπόλεως ὁ Μελέτιος, κατέλιπεν ὡς ἡγούμενον τοῦ ἁγ. Γεωργίου¹.

Ἐν τέλει (ἀριθ. 96) ἐπιφέρεται ἕτερος ὁσιος Λουκάς, ἡγούμενος τῶν Συνοικίων, ἄγνωστος καὶ οὗτος εἰς τοὺς Συναξαριστὰς καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος. Τοὺς εἰς λήθην περιπεσόντας τούτους ἁγίους ὀφείλει ἡ ἐκκλησία νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν ζωὴν τῇ βοηθείᾳ δὲ τῶν ἀρχαιολόγων θὰ ἐπιτευχθῇ ὁ προσδιορισμὸς τῶν τόπων, εἰς οὓς οἱ ἅγιοι οὗτοι ἔστησαν τοὺς στύλους καὶ τὰ ἡσυχαστήρια αὐτῶν καὶ θὰ ἐνισχυθῇ ἔτι μᾶλλον ἡ ἰδέα ὅτι ὁ μοναχικὸς βίος ἐν Ἑλλάδι κατὰ τοὺς μέσους χρόνους ἦν ἐν τῇ πλήρει ἀκμῇ αὐτοῦ καὶ ἀνέδειξε τόσους στυλῖτας καὶ ἀσκητὰς ἁγίους ὅσους ἀναγράφει καὶ μακαρίζει τὸ ἡμέτερον Συνοδικόν. Ἡ μνεῖα τῶν ἀνωτέρω ἐν Εὐβοίᾳ διαλαμπάντων ἀσκητῶν θὰ βοηθήσῃ ἴσως πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς ἐπισκοπῆς, εἰς ἣν ἀνήκει τὸ Συνοδικόν. Τὸν προσδιορισμὸν αὐτῆς, στερούμενοι τῶν ἀπαραιτήτων πηγῶν, ἀναμένομεν παρὰ τῶν εἰδικῶς περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχολουμένων, εἰς τοὺς ὁποίους τὸ παρὸν Συνοδικὸν παρέχει χρήσιμα στοιχεῖα πρὸς τελικὴν λύσιν τοῦ ζητήματος.

Τὸ Συνοδικὸν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος φαίνεται συντεταγμένον περὶ τὰ τέλη τοῦ IB' αἰῶνος καὶ ὀρισμένως ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἀνδρονίκου τοῦ Α' (1183 - 1185), διότι τελευταῖος ἐν τῷ Συνοδικῷ μνημονευόμενος αὐτοκράτωρ εἶναι Ἀλέξιος ὁ Β' (1180 - 1183). Ἀντιθέτως ὁ τῶν πατριαρχῶν κατάλογος ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ Ἰγνατίου, λήγει εἰς τὸν πατριάρχην Νικόλαον τὸν Γ' τὸν Γραμματικὸν (1081 - 1111), ἐνῶ ὁ κατάλογος τῶν μητροπολιτῶν Ἀθηνῶν λήγει εἰς τὸν Ἰωάννην, τὸν διάδοχον τοῦ Ἀγιοθεοδωρίτου Νικολάου (1166 - 1176). Ἡ ἀπουσία ἐκ τοῦ Συνοδικοῦ τῶν ὀνομάτων δώδεκα πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως, Ἰωάννου Θ' τοῦ Ἀγαπητοῦ (1111 - 1134), Λέοντος, Μιχαὴλ, Κοσμᾶ Β', Νικολάου Δ', Θεοδότου, Νεοφύτου Α', Κωνσταντίνου Δ', Λουκά τοῦ Χρυσοβέργη, Μιχαὴλ Γ', Χαρίτωνος καὶ Θεοδοσίου Α' (1178 - 1183) καὶ μάλιστα τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐν ἁγίοις κατεταγμένου Ἰωάννου τοῦ Θ' τοῦ Ἀγαπητοῦ², δύνανται νὰ ὑποστηρίξῃ καὶ ἄλλην ἄποψιν, ὅτι πολὺ πιθανὸν

¹ Ἰδ. Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, Ὁ ὁσιος Μελέτιος ὁ νέος, σ. 14.

² Ἡ τοῦτου μνήμη γεραίρεται τῇ 18 Ἰουλίου.

νὰ συνετάχθη τοῦτο κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ IB' αἰῶνος καὶ δὴ κατὰ τὴν πατριαρχεῖαν Ἰωάννου τοῦ Ἀγαπητοῦ, ἡ δὲ ἐν τῷ Συνοδικῷ προσθήκη τῶν βασιλέων ἀπὸ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ (1081-1118) μέχρι Ἀλεξίου τοῦ Β' (1180-1183), καθὼς καὶ τῶν μητροπολιτῶν Ἀθηνῶν Νικηφόρου, Λέοντος, Γεωργίου, Νικολάου καὶ Ἰωάννου νὰ ἐγένετο μεταγενεστέρως. Τοῦτο οὐδόλως ἀποκλείεται, ἀφοῦ ἐν τῷ Συνοδικῷ προσετέθησαν κατὰ μὲν τὸν ΙΓ' αἰῶνα τὰ ὀνόματα τῶν πατριαρχῶν Ἀρσενίου τοῦ Αὐτωρειανοῦ, Ἰωσήφ τοῦ Α' καὶ δὴ ἐν ἀταξίᾳ χρονολογικῇ μετὰ τὸ ὄνομα τοῦ ἱεροῦ Φωτίου, καὶ Γερμανοῦ τοῦ Β' (1222-1240), κατὰ δὲ τὸν ΙΔ' αἰῶνα τὸ ὄνομα Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης. Ἄλλ' εἴτε οὕτως εἴτε ἄλλως τὸ Συνοδικὸν συνετάχθη κατὰ τὸν IB' αἰῶνα.

Παρίσιοι, κατὰ μῆνα Μάρτιον 1937.

† Ο ΠΡ. ΛΕΟΝΤΟΠΟΛΕΩΣ ΣΩΦΡΟΝΙΟΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ